

**Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων**

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Διακυβέρνηση και Δημόσιες Πολιτικές»**

**Η Διαμεσολάβηση στην Ελλάδα ως εργαλείο επιτάχυνσης
απονομής δικαιοσύνης και κοινωνικής ειρήνευσης**

Στυλιανή Γκούμα

ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

**Χαράλαμπος Τσιλιώτης (Επιβλέπων)
Σωτήριος Βανδώρας
Δημήτριος Ροζάκης**

Κόρινθος, Σεπτέμβριος 2017

**University of Peloponnese
Faculty of Social and Political Sciences
Department of Political Studies and International Relations**

**Master Program in
«Governance and Public Policies»**

**Mediation in Greece as a tool for speeding up the
administration of justice and promoting social peace**

Styliani Gkouma

APPROVED:

**Charalampos Tsiliotis (Supervisor)
Sotirios Vandoros
Dimitrios Rozakis**

Corinth, September 2017

Ευχαριστίες

Πηγή έμπνευσης για την ενασχόλησή μου με το αντικείμενο της διαμεσολάβησης και την εκπόνηση της εν θέματι διπλωματικής εργασίας αποτέλεσαν πολλοί παράγοντες, τους οποίους θα ήταν παράλειψη να μην μνημονεύσω.

Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω το Κέντρο Διαμεσολάβησης Πειραιώς (ΚΕ.ΔΙ.Π.) και ιδιαιτέρως τους δασκάλους μου στη βασική εκπαίδευσή μου στη διαμεσολάβηση, κ.κ. Δήμητρα Τριανταφύλλου και Χρίστο Τσάλλο, δικηγόρους/διαμεσολαβητές, οι οποίοι, πέρα από τις γνώσεις και την εμπειρία τους, μου μετέδωσαν την αγάπη και την πίστη τους στον θεσμό αυτό.

Στη συνέχεια, οφείλω να ευχαριστήσω τους διδάσκοντες καθηγητές μου του παρόντος Π.Μ.Σ. του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, οι οποίοι με τις γνώσεις τους, την πίστη τους στις αξίες και θεσμούς της Ε.Ε. αλλά και τις σκέψεις και προβληματισμούς τους για μια αγαστή συνεργασία ανθρώπων και λαών, διεύρυναν τους πνευματικούς μου ορίζοντες και επέκτειναν το ενδιαφέρον μου διεπιστημονικά σε πολλά και επίκαιρα γνωστικά πεδία.

Ειδικότερα, ευχαριστώ τον καθηγητή μου στις «Δημόσιες Πολιτικές», κ. Σήφη Πλυμάκη, το μάθημα του οποίου στο Α΄ Εξάμηνο, αποτέλεσε την αιτία της πρώτης απόπειράς μου ενασχόλησης με το αντικείμενο της διαμεσολάβησης, ως εισαγόμενης - κατ' εναρμόνιση κοινοτικής οδηγίας - δημόσιας πολιτικής στη χώρα μας.

Ακολούθως, στο Β΄ Εξάμηνο, το ενδιαφέρον μου για αυτόν τον θεσμό ενισχύθηκε από τον καθηγητή μου στο μάθημα «Δίκαιο και Θεσμοί της Ευρωπαϊκής Διακυβέρνησης» καθώς και επιβλέποντα στην παρούσα διπλωματική εργασία κ. Χαράλαμπο Τσιλιώτη, τον οποίο, επίσης, ιδιαιτέρως ευχαριστώ. Μέσω του μαθήματός του αντιλήφθηκα την αξία και επιρροή του κοινοτικού δικαίου στα κράτη-μέλη, απόρροια του οποίου αποτελεί και η εισαγωγή του θεσμού της διαμεσολάβησης στην ελληνική έννομη τάξη.

Ακόμη, ευχαριστώ τους καθηγητές μου στο μάθημα «Διαχείριση Προγραμμάτων Αναπτυξιακής Συνεργασίας», κ.κ. Ευγενία Βαθάκου και Σωτήρη Πετρόπουλο. Στο πλαίσιο εκπόνησης σχετικής με το μάθημα αυτό εργασίας μετά της συναδέλφου Χριστιάννας Βάσσου, με έφεραν σε επαφή, μέσω του εκπαιδευτικού ιδρύματος «Higher Incubator Giving Growth & Sustainability (H.I.G.G.S.)» με την Μ.Κ.Ο. «Athens Conflict Resolution Institute (A.C.R.I.)», που δραστηριοποιείται στον τομέα της διαμεσολάβησης και ειδικότερα με τα μέλη αυτής, κ.κ. Φανία Αθανασίου και Σπύρο Λειβαδόπουλο, δικηγόρους/διαμεσολαβητές, τους οποίους ευχαριστώ για τις χρήσιμες πληροφορίες τους.

Περαιτέρω, ευχαριστώ τον καθηγητή μου στο μάθημα «Μεθοδολογία Κοινωνικών Επιστημών», κ. Ευστάθιο Φακιολά, για τον χρόνο και τις συμβουλές του σχετικά με τον τρόπο ανάπτυξης και προσέγγισης του εν λόγω θέματος.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Ελλάδα, η οποία ανταποκρίθηκε αμεσότατα στο αίτημά μου αναζήτησης πηγών για την εκπόνηση της εν λόγω διπλωματικής εργασίας καθώς και τον «Σύνδεσμο Ελλήνων Διαμεσολαβητών (Σ.Ε.ΔΙ.)» για την πρόσφατη μεγάλη έρευνα/ερωτηματολόγιο σχετικά με την αξιολόγηση και τις προοπτικές της διαμεσολάβησης στην Ελλάδα, στην οποία είχα τη χαρά να συμμετάσχω και να λάβω γνώση των χρήσιμων για την πληρότητα της παρούσας εργασίας αποτελεσμάτων.

Η Διαμεσολάβηση στην Ελλάδα ως εργαλείο επιτάχυνσης απονομής δικαιοσύνης και κοινωνικής ειρήνευσης

Σημαντικοί Όροι: εναλλακτική επίλυση διαφορών, διαμεσολάβηση, επιτάχυνση απονομής δικαιοσύνης, ασφάλεια δικαίου, ανάπτυξη, κουλτούρα συναίνεσης, συμφιλίωση, κοινωνική ειρήνη

Περίληψη

Αναμφίβολα, η δικαιοσύνη αποτελεί σημαντικό πυλώνα διακυβέρνησης μιας χώρας. Η απονομή δικαιοσύνης από τα αρμόδια δικαιοδοτικά όργανα συμβάλλει, μέσω της δικαστικής διευθέτησης των ένδικων διαφορών και συνακόλουθα της παύσης εκκρεμοδικίας, στην ασφάλεια δικαίου, στη δικαιοκή ειρήνη και κατ' επέκταση στην οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική ανάπτυξη. Τούτο, όμως, αποκτά προστιθέμενη αξία και επιτυγχάνεται καλύτερα όταν η έννομη αυτή προστασία δεν εξαντλείται μόνο στην τυπική υπόσταση και νομική βασιμότητα του αντικειμένου της διαφοράς, αλλά όταν είναι και ουσιαστική.

Ουσιαστική, ωστόσο, δεν τυγχάνει πάντα αποκλειστικά μέσω της παραδοσιακής δικαστικής οδού και πολύ περισσότερο, δεν τυγχάνει σύντομη. Απόρροια τούτου, είναι η ανασφάλεια στις συναλλαγές, η ατομία ανάληψης επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, η φθίνουσα πορεία της ανάπτυξης, η διατήρηση εχθρικού κλίματος στις ανθρώπινες σχέσεις, η απουσία κοινωνικής ειρήνης. Το ανωτέρω μείζον ζήτημα της ουσιαστικής αλλά και γρήγορης απονομής δικαιοσύνης ενίσχυσε διεθνώς (με πρωτοπόρο τις Η.Π.Α. και εν συνεχεία την Ευρώπη) τη σκέψη προς θεσμοθέτηση εναλλακτικών τρόπων επίλυσης διαφορών, σε σύμπλευση με τη δικαστική οδό, ερειδόμενων σε μια άλλη κουλτούρα (συναίνεσης), ένας εκ των οποίων, και πολλά υποσχόμενος στην Ελλάδα, ο θεσμός της διαμεσολάβησης.

Mediation in Greece as a tool for speeding up the administration of justice and promoting social peace

Keywords: Alternative dispute resolution, mediation, accelerated administration of justice, legal certainty, development, culture of consensus, reconciliation, social peace

Abstract

Justice is undoubtedly a major pillar in how a country is governed. The administration of justice by the competent adjudicatory bodies contributes to legal certainty, legal peace, and by extension, economic, social and cultural development by having the courts settle disputes, and so end situations where proceedings are long drawn out. However, that acquires added value -and can be better achieved- when legal protection is not limited solely to examining the procedural and legal basis of the subject matter of the dispute, but also when protection is substantive.

However, substantive protection cannot always be achieved using only traditional litigation, and above all cannot be achieved quickly in that way. The consequences of this are a lack of certainty in transactions, unwillingness to take the initiative in business, declining growth, the preservation of a hostile climate in human relations as well as the lack of social peace. The major issue of substantive -and rapid- administration of justice prompted the adoption of alternative methods for resolving disputes (with the USA as the pioneer followed hard by Europe) which run in parallel with the judicial route, based on a different culture (that of consent). One of those which holds out much hope for Greece is the institution of mediation.

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες.....	iii
Περίληψη.....	v
Abstract.....	vi

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
----------------------	----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η διαμεσολάβηση ως εναλλακτικός τρόπος επίλυσης διαφορών

1.1 Εισαγωγή.....	3
1.2 Ορισμός διαμεσολάβησης.....	4
1.3 Μορφές διαμεσολάβησης στην Ελλάδα.....	5
1.4 Ορισμός, εκπαίδευση και διαπίστευση διαμεσολαβητή.....	6
1.5 Ρόλος διαμεσολαβητή και αρχές διαμεσολαβητικής διαδικασίας.....	8
1.6 Στάδια διαμεσολάβησης και εκτελεστότητα συμφωνίας.....	10
1.7 Ανακεφαλαίωση.....	12

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η εθνική πολιτική για τον θεσμό της διαμεσολάβησης

2.1 Εισαγωγή.....	14
2.2 Συγκρότηση κυβερνητικής ατζέντας.....	15
2.3 Διαμόρφωση πολιτικής.....	16
2.4 Λήψη αποφάσεων.....	17
2.5 Εφαρμογή πολιτικής.....	20
2.6 Αξιολόγηση πολιτικής.....	22
2.7 Ανακεφαλαίωση.....	26

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η επωφελής χρήση της διαμεσολάβησης στο δικαιοσύνη και στην κοινωνία

3.1 Εισαγωγή.....	28
3.2 Η καθυστέρηση απονομής δικαιοσύνης στην Ελλάδα.....	29
3.3 Η διαμεσολάβηση για την ταχύτερη απονομή δικαιοσύνης.....	31
3.4 Ο ρόλος δικηγόρων και δικαστών.....	36
3.5 Η χρήση της διαμεσολάβησης προς επίτευξη κοινωνικής ειρήνης.....	37
3.6 Ανακεφαλαίωση.....	40
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	42
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	44
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	49

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία έχει σκοπό να εξηγήσει τον θεσμό της διαμεσολάβησης, όπως εισήχθη στην Ελλάδα με τον Ν.3898/2010, κατ' εναρμόνιση της κοινοτικής Οδηγίας 2008/52/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21^{ης} Μαΐου 2008 για ορισμένα θέματα σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, ως εναλλακτικό τρόπο επίλυσης διαφορών, σε ισόρροπη σχέση με τη δικαστική οδό (Εισηγητική Έκθεση Οδηγίας, άρθρο 5, L136/24.5.2008).

Υπό αυτό το πρίσμα, στο πρώτο κεφάλαιο αυτής επιχειρείται μία πρώτη γνωριμία με τον θεσμό, βάσει του μέχρι σήμερα ισχύοντος νομικού του πλαισίου. Το κεφάλαιο αυτό εστιάζει κυρίως στην ουσία της διαμεσολάβησης και λιγότερο στην κατ' άρθρον νομική της ανάλυση. Εν τούτοις, γίνεται ρητή παραπομπή στα κυριότερα σχετικά άρθρα της ελληνικής και κοινοτικής νομοθεσίας, με σκοπό να καταδειχθεί αφενός μεν η διάρθρωση της διαδικασίας της και η στήριξή της σε θεμελιώδεις δικονομικές αρχές, αφετέρου δε η ευελιξία της, με στόχευση την ικανοποίηση βαθύτερων αναγκών/συμφερόντων, ως αιτίων της σύγκρουσης.

Στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας αυτής γίνεται αναφορά στα στάδια της εθνικής πολιτικής κατά την εναρμόνιση της εν λόγω κοινοτικής Οδηγίας στην ελληνική έννομη τάξη, από τη συγκρότηση της κυβερνητικής ατζέντας έως και την εφαρμογή της πολιτικής αυτής στη χώρα μας και εν τέλει την αξιολόγησή της. Στο κεφάλαιο αυτό αποτυπώνεται η μακρά, αλλά εξελικτική πορεία της πολιτικής που ακολούθησαν τόσο οι κρατικοί, όσο και οι ιδιωτικοί φορείς στην Ελλάδα, σε νομοθετικό και πρακτικό επίπεδο, προς ενεργοποίηση του μέχρι πρότινος εν υπνώσει θεσμού. Κατακλείδα της πολιτικής αυτής είναι η εκ νέου τοποθέτηση της διαμεσολάβησης στην κυβερνητική ατζέντα, τόσο μέσω της αξιοποίησης του θεσμού στον εξωδικαστικό μηχανισμό ρύθμισης οφειλών του πρόσφατου Ν.4469/2017, όσο και μέσω της διεύρυνσης του αντικειμένου της νέας νομοπαρασκευαστικής επιτροπής για την εξέταση θεμάτων υποχρεωτικής υπαγωγής σε διαμεσολάβηση, πριν τη δικαστική οδό, σε κάποιες διαφορές.

Το τρίτο κεφάλαιο πραγματεύεται την ανάγκη αξιοποίησης αυτού του καινοφανούς, έστω και επτά χρόνια μετά την εισαγωγή του στην ελληνική έννομη τάξη, θεσμού, τόσο ως ενός εργαλείου αποσυμφόρησης των ελληνικών δικαστηρίων, όσο και ως ενός ικανού μέσου επίτευξης κοινωνικής ειρήνης (Αιτιολογική Έκθεση Ν.3898/2010, Α. Γενικά-Επί της αρχής). Στο πλαίσιο αυτό, αναλύεται αυτή η διττή ωφέλεια που δύναται να έχει η ευρεία χρήση της διαμεσολάβησης στην σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα, με απώτερο

σκοπό την ανάπτυξη, συνεπεία της παύσης της εκκρεμοδικίας και την αλλαγή κουλτούρας, μέσα από την εδραίωση του διαλόγου και της συναίνεσης στην έριδα.

Σκοπιμότητα των ανωτέρω είναι η ανάδειξη της αναγκαιότητας αξιοποίησης του θεσμού της διαμεσολάβησης στο ελληνικό δικαιοσύνη και στην κοινωνία, ως τρόπου επίλυσης διαφορών, ισόβαθμου με τη δικαστική οδό, στο πλαίσιο μιας διαρθρωμένης μεν διαδικασίας, αλλά και ενός συμφιλιωτικού κλίματος. Βασική προϋπόθεση καθώς και μείζον διακύβευμα : ότι πρωτίστως θα έχουν αγκαλιάσει τον θεσμό οι άμεσα εμπλεκόμενοι φορείς του νομικού κόσμου (δικηγόροι, δικαστές) και εν συνεχεία πολίτες, επιχειρήσεις, κοινωνία. Το «πώς», αποτελεί και αυτό ένα σημείο αναφοράς, αν όχι σκοπιμότητα, της παρούσης εργασίας.

Η μεθοδολογία ανάπτυξης των ανωτέρω ερείδεται σε πρωτογενή βιβλιογραφία, βιβλιογραφική ανασκόπηση (ελληνική και ξενόγλωσση βιβλιογραφία, επιστημονικά περιοδικά), χρήση διαδικτυακών τόπων και ιστοσελίδων καθώς και άρθρων δημοσιευμένων στον τύπο και σε ιστοσελίδες επίσημων φορέων προώθησης του θεσμού της διαμεσολάβησης. Επιπλέον, διενεργήθηκε και ποιοτική έρευνα, ερειδόμενη σε πρόσφατα δημοσιευμένα πορίσματα, που προέκυψαν από: α) εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την αξιολόγηση και εφαρμογή της κοινοτικής οδηγίας για τη διαμεσολάβηση στα κράτη-μέλη και ειδικότερα στην Ελλάδα και β) έρευνα/ερωτηματολόγιο του Σ.Ε.ΔΙ., για την αξιολόγηση και τις προοπτικές της διαμεσολάβησης στην Ελλάδα, η οποία διεξήχθη βάσει των κριτηρίων της ESOMAR¹ και της WAPOR². Οι ανωτέρω εκθέσεις/έρευνες επισύναπτονται ως παραρτήματα στην παρούσα εργασία (Π.Α., Π.Β., Π.Γ., Π.Δ. και Π.Ε.).

¹ *European Society for Opinion and Marketing Research*

² *World Association for Public Opinion Research*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ ΩΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΕΠΙΛΥΣΗΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ

1.1 Εισαγωγή

Ως εναλλακτική επίλυση διαφορών (*Alternative Dispute Resolution-A.D.R.*) εννοούμε «το φάσμα των διαδικασιών που όταν εφαρμοσθούν, υπηρετούν την επίλυση των διαφορών, ως εναλλακτικές της παραδοσιακής αντιδικίας στα δικαστήρια» (Συνήγορος, 2010, σ.72), όπου τα μέρη συμμετέχουν στην εύρεση λύσης (Θεοχάρης, 2015, σσ.17-18). Οι διαδικασίες αυτές πρωτοεμφανίσθηκαν στις Η.Π.Α. ήδη από το 1970 (Besemer, 2014, σ.29) και στη συνέχεια στο Ηνωμένο Βασίλειο περί το 2000 (Θεοχάρης, 2015, σ.13). Γέννημά τους αποτέλεσε, σε πρώτη φάση, η ανάγκη αντιμετώπισης των σημαντικών καθυστερήσεων στην τακτική απονομή δικαιοσύνης καθώς και το μεγάλο κόστος προσφυγής σε αυτή (Θεοχάρης, 2015, σσ.10-13). Ως τέτοιες εναλλακτικές μέθοδοι αναγνωρίζονται παγκοσμίως η διαμεσολάβηση (*mediation*), η διαιτησία (*arbitration*), η διαπραγμάτευση (*negotiations*) και η συμφιλιωτική επίλυση (*conciliation*) (Blohorn-Brenneur, 2016, σ.37 · Ορφανίδης, 2006, σ.453 · Χαμηλοθώρης, 2000).

Εκ των ανωτέρω μεθόδων, η διαμεσολάβηση, ως νεοπαγής θεσμός για τα ελληνικά δεδομένα, δύναται να αποτελέσει εργαλείο για την αντιμετώπιση επίκαιρων θεμάτων της οικονομικής και πολιτισμικής/προσφυγικής κρίσης στη χώρα μας. Προς το σκοπό αυτό, κρίνεται σκόπιμη, κατ' αρχάς, η εξήγηση της έννοιας και των βασικών πτυχών της διαμεσολάβησης σύμφωνα με το θεσμικό της πλαίσιο, δηλαδή την κοινοτική οδηγία (Οδηγία 2008/52/ΕΚ), τον ελληνικό νόμο κατ' εναρμόνισή της (Ν.3898/2010), τον ελληνικό Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (ΚΠολΔ), τον ευρωπαϊκό και ελληνικό Κώδικα Δεοντολογίας Διαμεσολαβητών-Κ.Δ.Δ. (άρθρο 17 Εισηγητικής Έκθεσης Οδηγίας 2008/52/ΕΚ και Υ.Α.109088 οικ./12.12.2011).

1.2 Ορισμός διαμεσολάβησης

Σύμφωνα με τον Ν.3898/2010 (ΦΕΚ Α'211/16.12.2010) καθώς και την κοινοτική οδηγία, κατ' εναρμόνιση της οποίας εισήχθη η διαμεσολάβηση στην Ελλάδα (άρθρο 3^α Οδηγίας 2008/52/ΕΚ και άρθρο 1 Ν.3898/2010), ο επίσημος ορισμός της έχει ως εξής :

«Ως διαμεσολάβηση νοείται διαρθρωμένη Διαδικασία ανεξαρτήτως ονομασίας, στην οποία δύο ή περισσότερα μέρη μιας διαφοράς επιχειρούν εκουσίως να επιλύσουν με συμφωνία τη διαφορά αυτή με τη βοήθεια διαμεσολαβητή» (άρθρο 4β εδ. 1 Ν.3898/2010).

Κατά μία άποψη, η διαδικασία ορίζεται ως «διαρθρωμένη», ως μια προσπάθεια να διαφοροποιηθεί από άλλες εναλλακτικές μεθόδους επίλυσης διαφορών, που στερούνται τέτοιας διάρθρωσης, όπως ενδεικτικά τη διαπραγμάτευση (*negotiations*) και τη συμφιλίωση (*conciliation*). Κυρίως, όμως, για να τονίσει ότι, παρά την ευελιξία της, διαθέτει λειτουργική δομή και συγκεκριμένη διαδικασία (Θεοχάρης, 2015, σ.229). Μάλιστα, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Β' Μέρους της Αιτιολογικής Έκθεσης του Ν.3898/2010 (σ.3), θεσμοθετείται ότι πρόκειται για «δικαιοκρατούμενη διαδικασία», μη ευρισκόμενη «πέραν και υπέρνω του δικαίου» και ότι «κατά τη διάρκειά της πρέπει να γίνονται σεβαστές και να διαφυλάσσονται θεμελιώδεις δικονομικές κατακτήσεις».

Έτσι, λοιπόν, ο νόμος κατ' αρχάς ορίζει ποιες διαφορές υπάγονται σε διαμεσολάβηση, αναφερόμενος ρητά σε «ιδιωτικές διαφορές», αποκλειόμενων σαφώς των εννόμων σχέσεων που ενδιαφέρουν τη δημόσια τάξη, ειδικότερα δε των φορολογικών, τελωνειακών, διοικητικών υποθέσεων ή αξιώσεων κατά του κράτους κατά την άσκηση κρατικής εξουσίας (Αιτιολογική Έκθεση Ν.3898/2010, Β. Μέρος, άρθρο 2). Στη συνέχεια, θέτει ως προϋπόθεση της υπαγωγής της ιδιωτικής διαφοράς σε διαμεσολάβηση την εξουσία διάθεσης από τα μέρη του αντικειμένου της διαφοράς, ως απόρροια της διαθετικής αρχής του δικαίου κατ' άρθρο 106 ΚΠολΔ (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σσ.99-103), με άλλα λόγια, να επιτρέπεται κατά το ουσιαστικό δίκαιο να επιτευχθεί συμβιβασμός (Θεοχάρης, 2015, σσ.179-190).

Στο πλαίσιο της διαρθρωμένης κατά τα ως άνω διαδικασίας, ο νόμος ορίζει ότι η υπαγωγή μιας διαφοράς στη διαμεσολάβηση καταρτίζεται εγγράφως (Ν.3898/2010, άρθρο 2). Τούτο έχει πολλαπλή σημασία τόσο για την εγκυρότητα της συμφωνίας υπαγωγής σε διαμεσολάβηση (Θεοχάρης, 2015, σσ.160-170), όσο και για την οριοθέτηση του χρόνου έναρξης διακοπής παραγραφής και αποσβεστικής προθεσμίας των αξιώσεων των μερών, καθ' όλη τη διάρκεια της διαμεσολαβητικής διαδικασίας (Θεοχάρης, 2015, σ.357).

Οι προθεσμίες, δηλαδή, αυτές ξεκινούν πάλι από την καθ' οιονδήποτε τρόπο απόδειξη της κατάργησης της διαμεσολάβησης (Θεοχάρης, 2015, σ.359), σαφέστερα δε από τη σύνταξη πρακτικού αποτυχίας της ή την επίδοση δήλωσης αποχώρησης από το ένα μέρος στο άλλο (Ν.3898/2010, άρθρο 11). Είναι προφανές ότι η τελευταία τούτη διάταξη, σκοπό έχει την ενθάρρυνση των μερών να προσφύγουν σε διαμεσολάβηση, τόσο πριν, όσο και κατά την έναρξη εκκρεμοδικίας, σε κάθε στάση της δίκης, χωρίς τον φόβο απώλειας δικονομικών τους δικαιωμάτων κατά τη δικαστική επιδίωξη των αξιώσεών τους (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σ.112).

Ωστόσο, μεγάλη σημασία στη διαμεσολάβηση, ως προκύπτει και εκ του ορισμού της, δίνεται στην ελευθερία της ιδιωτικής βούλησης και πρωτοβουλίας των μερών (Αιτιολογική Έκθεση Ν.3898/2010, Β. Ειδικά-Κατ' άρθρο 3, σ.2), τα οποία είναι αυτά που «επιχειρούν εκουσίως να επιλύσουν με συμφωνία τη διαφορά», ικανοποιώντας τις πραγματικές τους ανάγκες και συμφέροντα (Blohorn-Brenneur, 2016, σ.35). Για τον λόγο αυτό, καθίσταται σαφής η επιλογή του νομοθέτη, ειδικότερα στο Α' Μέρος της Αιτιολογικής Έκθεσης του νόμου αυτού (σ.1), να μην οριοθετήσει σε αυστηρό πλαίσιο τη διαδικασία, με κανόνες απόδειξης και δικονομικές διατάξεις (Θεοχάρης, 2015, σ.74), ώστε να μην υπάρξουν προσκόμματα στην αυτονομία της βούλησης των μερών για την επίτευξη λύσεως (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σσ.28-29).

Τέλος, ο ως άνω επίσημος ορισμός της διαμεσολάβησης κλείνει με τη φράση «με τη βοήθεια διαμεσολαβητή». Για τον λόγο αυτό έχει υποστηριχθεί ότι ως διαμεσολάβηση νοείται η υποβοηθούμενη διαπραγμάτευση των μερών από έναν ουδέτερο και αμερόληπτο, όπως θα δούμε κατωτέρω, τρίτο, τον διαμεσολαβητή (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σσ.52-56) ή τους διαμεσολαβητές, στην περίπτωση που τα μέρη επιθυμούν τη συνδιαμεσολάβηση (*co-mediation*), ή όταν αυτή κρίνεται αναγκαία για την πρόοδο της διαδικασίας, ένεκα πολυπλοκότητας της διαφοράς ή πληθώρας των μερών (Besemer, 2014, σ.140).

1.3 Μορφές διαμεσολάβησης στην Ελλάδα

Στην ελληνική έννομη τάξη διακρίνουμε διαφορετικές μορφές διαμεσολάβησης (Blohorn-Brenneur, 2016, σσ.42-49), άλλως «τρόπους υπαγωγής/ενεργοποίησής» της (Θεοχάρης, 2015, σσ.114-127, 199-222):

α) τη διαμεσολάβηση του άρθρου 3 παρ. 1^α) του Ν.3898/2010, στην οποία υπάγονται εκουσίως τα μέρη με δική τους πρωτοβουλία, πριν ή κατά τη διάρκεια

εκκρεμοδικίας, επιλέγοντας έναν διαμεσολαβητή από τον τηρούμενο στο Πρωτοδικείο της περιφέρειας τους πίνακα διαπιστευμένων διαμεσολαβητών ή κατόπιν συστάσεως,

β) την -μετά από πρόταση/κλήση του επιληφθέντος της διαφοράς δικαστηρίου- διαμεσολάβηση των άρθρων 3 παρ. 1β) και παρ. 2 του Ν.3898/2010, καθώς και των άρθρων 116^Α και 214Γ του ΚΠολΔ (Απαλαγάκη, 2016, σσ.397,638), στην οποία υπάγονται εκουσίως τα μέρη, επιλέγοντας ομοίως διαμεσολαβητή, κατά τα ως άνω,

γ) τη δικαστική μεσολάβηση του άρθρου 214Β ΚΠολΔ (Απαλαγάκη, 2016, σσ.634-635), η οποία διεξάγεται από δικαστή, πρωτοδίκη ή εφέτη, ειδικώς διορισμένο ως μεσολαβητή, πλήρους ή μερικής απασχολήσεως, που δεν έχει επιληφθεί δικαστικώς της διαφοράς, στην οποία τα μέρη υπάγονται είτε εκουσίως, με δική τους πρωτοβουλία, πριν ή κατά τη διάρκεια εκκρεμοδικίας, είτε εκουσίως, μετά από κλήση (προτροπή) του δικαστηρίου στο οποίο εκκρεμεί η υπόθεση και

δ) την υποχρεωτική διαμεσολάβηση των άρθρων 3 παρ. 1γ) και δ) του Ν.3898/2010, στην οποία υπάγονται τα μέρη είτε δυνάμει απόφασης δικαστηρίου άλλου κράτους-μέλους της Ε.Ε. σε διασυνοριακή διαφορά, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 4 του Ν.3898/2010, είτε δια νόμου, ο οποίος όμως, όπως θα αναλυθεί κατωτέρω στο 3^ο κεφάλαιο, δεν έχει θεσπισθεί έως σήμερα στη χώρα μας.

Όλες οι ανωτέρω μορφές/τρόποι προσφυγής σε διαμεσολάβηση αποκλείουν, προσωρινά και έως περατώσεώς της, τη διαδικασία ενώπιον των δικαστηρίων (άρθρο 3 παρ. 1 εδ. β Ν.3898/2010), η οποία είτε αναβάλλεται για χρονικό διάστημα τριών μηνών και όχι πέραν του εξαμήνου (άρθρο 3 παρ. 2 Ν.3898/2010, άρθρο 214Γ παρ. 1 εδ. β' ΚΠολΔ και άρθρο 214Β παρ. 4 ΚΠολΔ), είτε ματαιώνεται (άρθρα 214Γ παρ. 1 εδ. δ' ΚΠολΔ), ανάλογα με τις ειδικές διακρίσεις του νόμου.

1.4 Ορισμός, εκπαίδευση και διαπίστευση διαμεσολαβητή

Σύμφωνα με τον Ν.3898/2010 (ΦΕΚ Α' 211/16.12.2010) καθώς και την κοινοτική Οδηγία (άρθρο 3β Οδηγίας 2008/52/ΕΚ), ο επίσημος ορισμός του διαμεσολαβητή έχει ως εξής:

«Ως διαμεσολαβητής νοείται τρίτο σε σχέση με τα μέρη πρόσωπο, διαπιστευμένο ως διαμεσολαβητής κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 7, από το οποίο ζητείται να αναλάβει διαμεσολάβηση με κατάλληλο, αποτελεσματικό και αμερόληπτο τρόπο, ανεξαρτήτως του τρόπου με τον οποίο ορίστηκε ή ανέλαβε να τελέσει την εν λόγω διαμεσολάβηση» (άρθρο 4γ

N.3898/2010).

Ως εκ τούτου, προκύπτει ότι βασική προϋπόθεση για έναν διαμεσολαβητή είναι η προηγούμενη εκπαίδευση και διαπίστευσή του από επίσημο φορέα. Τέτοιοι στην Ελλάδα είναι αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες σε σύμπραξη Δικηγορικών Συλλόγων και επαγγελματικών επιμελητηρίων (άρθρο 5 Ν.3898/2010). Ο εκπαιδευόμενος διαμεσολαβητής υποβάλλεται σε διπλές εξετάσεις, αφενός από επιτροπή που έχει συσταθεί από τον φορέα εκπαίδευσής του³, αφετέρου από ειδική Επιτροπή Πιστοποίησης Διαμεσολαβητών, που έχει συσταθεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Υ.Δ.Δ.Α.Δ.) (άρθρο 6 Ν.3898/2010). Μετά από την επιτυχή αξιολόγησή του, λαμβάνει τον τίτλο του διαπιστευμένου διαμεσολαβητή και εγγράφεται στον οικείο πίνακα του Υ.Δ.Δ.Α.Δ., ο οποίος διανέμεται στα δικαστήρια (άρθρο 7, παρ. 1 Ν.3898/2010). Αντιστοίχως, ο νόμος προβλέπει διαδικασία αναγνώρισης τίτλου διαπίστευσης διαμεσολαβητή που έχει λάβει χώρα σε άλλο κράτος-μέλος (άρθρα 7 παρ. 2^α και 14 παρ. 2 Ν.3898/2010).

Ο ελληνικός νόμος, ακολουθώντας την κοινοτική Οδηγία, απεμπλέκει τη δραστηριότητα του διαμεσολαβητή από την άσκηση συγκεκριμένου επαγγέλματος (Θεοχάρης, 2015, σ.237), πολλώ δε μάλλον του νομικού, αφού βασική πτυχή της ευελιξίας της διαδικασίας διαμεσολάβησης είναι η επίτευξη ουσιαστικής συμφωνίας, ερειδόμενη στα αληθινά συμφέροντα των μερών (Blohorn-Brenneur, 2016, σ.25-27,35) και όχι απαραίτητως σε κανόνες δικαίου (Αιτιολογική Έκθεση Ν. 3898/2010, Α. Γενικά-Επί της αρχής, σ.1). Εξάλλου, όπου απαιτείται αποσαφήνιση των νομικών πτυχών μιας διαφοράς, ο ελληνικός νόμος (άρθρο 8 παρ. 1 Ν.3898/2010) έχει προβλέψει την υποχρεωτική παράσταση των δικηγόρων έκαστης πλευράς σε όλα τα στάδια της διαμεσολαβητικής διαδικασίας (Ορφανίδης, 2006).

Η κατά τα ως άνω εκπαίδευση και διαπίστευση του διαμεσολαβητή αποτελεί επισφράγιση της ποιότητας και του απαιτούμενου -από την κοινοτική Οδηγία και τον ευρωπαϊκό Κ.Δ.Δ. (*European Code Of Conduct for Mediators*)- υψηλού επιπέδου παροχής υπηρεσιών διαμεσολάβησης (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σ.54). Μέσα από την εκπαίδευσή του ο διαμεσολαβητής καθίσταται ικανός να εκπληρώσει τον ρόλο του, σύμφωνα με τον ως άνω ορισμό του νόμου, δηλαδή με «*κατάλληλο, αποτελεσματικό και αμερόληπτο τρόπο*». Και τούτο διότι λαμβάνει γνώση συγκεκριμένων τεχνικών υποβοήθησης της μεταξύ των μερών επιχειρούμενης διαπραγμάτευσης (Schonewille, 2009

³ <http://www.adrcenterinternational.com/adr-project/mediation-training-project-in-greece/>

· Besemer, 2014, σσ.197-226).

Οι τεχνικές αυτές τον καθιστούν ικανό άλλοτε να εκμαιεύσει από τα μέρη εναλλακτικές ή συμπληρωματικές στην επίτευξη συμφωνίας λύσεις, που δεν τέθηκαν ποτέ στο τραπέζι της διαπραγμάτευσης, άλλοτε να φέρει στο φως πτυχές τις διαφορές που τα μέρη δεν έχουν μέχρι πρότινος αντιληφθεί ή εκτιμήσει ρεαλιστικά (*reality testing*) (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σ.67-68), άλλοτε να αποκαταστήσει ασάφειες ή παρερμηνείες, άλλοτε να κτίσει μια γέφυρα επικοινωνίας μεταξύ των μερών στη θέση της διεγκυστίνδας, ως προϋπόθεση εύρεσης λύσης (Ury, 2007). Σε κάθε περίπτωση, ο διαμεσολαβητής πρέπει να διαθέτει τέτοιες ποιοτικές δεξιότητες, ώστε, αφενός μεν, να εμπνεύσει στα μέρη εμπιστοσύνη για την ευθυδικία του, αφετέρου δε, σεβασμό για την ικανότητά του να διευθύνει τη διαμεσολαβητική διαδικασία σε αγαστή συνεννόηση με τα μέρη.

1.5 Ρόλος διαμεσολαβητή και αρχές διαμεσολαβητικής διαδικασίας

Σύμφωνα με τον ευρωπαϊκό Κ.Δ.Δ., ο οποίος, ακολουθώντας την κοινοτική Οδηγία, ενσωματώθηκε σχεδόν αυτούσιος δια νόμου στην ελληνική έννομη τάξη, καθιστάμενος ως εκ τούτου δεσμευτικός (άρθρο 17 Εισηγητικής Έκθεσης Οδηγίας 2008/52/ΕΚ και Υ.Α.109088 οικ./12.12.2011, ΦΕΚ Β'2824/14.12.2011), ο διαμεσολαβητής πρέπει να διαθέτει ορισμένα προσόντα/αρχές, τις οποίες οφείλει πρωτίστως να ενστερνίζεται και εν συνεχεία να τηρεί κατά την ενάσκηση των καθηκόντων του (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σσ.43-52).

Ειδικότερα, προτού καν δεχθεί να αναλάβει τον διορισμό του, οφείλει να ελέγξει εάν δύναται πράγματι να είναι ανεξάρτητος. Τούτο σημαίνει ότι εάν έχει οιαδήποτε προηγούμενη σχέση (φιλική, συγγενική, επαγγελματική) με ένα τουλάχιστον από τα μέρη, η οποία ενδέχεται να επηρεάσει τον διαμεσολαβητικό του ρόλο, κατ' αρχάς δεν ενδείκνυται να τον αναλάβει. Σε διαφορετική περίπτωση, οφείλει να καταστήσει γνωστή στα μέρη την τωρινή ή προϋφιστάμενη σχέση του με κάποιο από αυτά, τα οποία και θα αποφασίσουν εάν επιθυμούν να διεκπεραιωθεί η διαμεσολάβηση από τον ίδιο διαμεσολαβητή ή να ορίσουν άλλον. Κατά τον ίδιο τρόπο, ο διαμεσολαβητής οφείλει να είναι ουδέτερος και να μην εξαρτά συμφέρον από το αποτέλεσμα της διαδικασίας (άρθρο 2.1 Κ.Δ.Δ., Υ.Α.109088 οικ./12.12.2011, ΦΕΚ Β'2824/14.12.2011) (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σσ.50-51).

Ομοίως, πρέπει να τηρεί αμερόληπτη στάση (άρθρο 2.2 Κ.Δ.Δ., Υ.Α.109088 οικ./12.12.2011, ΦΕΚ Β'2824/14.12.2011). Ως τέτοια, όμως, στη διαμεσολάβηση δεν νοείται η αποστασιοποιημένη και απόμακρη θέση που οφείλει να έχει ο δικαστής σε μια ένδικη διαφορά, αλλά η θέση που επιδεικνύει μέριμνα για την ισότιμη έκφραση όλων των μερών, με ενεργητική ακρόαση και με εξισορρόπηση της μεταξύ τους ισχύος. Και τούτο διότι ο διαμεσολαβητής οφείλει να ενσκήψει στο βαθύτερο -και όχι κατεξοχήν νομικό ή ηθικό πρόβλημα- (Besemer, 2014, σσ.71-72), επιδεικνύοντας ενσυναίσθηση (Goldsmith, 2014, σσ.105-108) και έμπρακτο ενδιαφέρον (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σσ.51-52).

Καθοριστικής σημασίας αρχή που πρέπει απαραίτητα να τηρεί ο διαμεσολαβητής είναι της εχεμύθειας, δηλαδή της υποχρέωσής του (άρθρο 4 Κ.Δ.Δ., Υ.Α.109088 οικ./12.12.2011, ΦΕΚ Β'2824/14.12.2011) να τηρήσει απόρρητες τις πληροφορίες που έρχονται εις γνώσιν του μέσα από όλη τη διαμεσολαβητική διαδικασία, ακόμη και του γεγονότος ότι πρόκειται να διεξαχθεί διαμεσολάβηση. Βέβαια, την ίδια ακριβώς υποχρέωση έχουν άπαντες οι συμμετέχοντες στη διαμεσολάβηση, δηλαδή τα μέρη, οι δικηγόροι τους, έως και οι ειδικοί πραγματογνώμονες/σύμβουλοι (Blohorn-Brenneur, 2016, σ.50). Όλοι δε οι ανωτέρω δεν υποχρεούνται να εξετασθούν ως μάρτυρες, είτε να προσκομίσουν στοιχεία που προέκυψαν από τη διαμεσολαβητική διαδικασία σε τυχόν επακολουθούσες δίκες, ει μη μόνο εάν η κοινολόγηση των πληροφοριών αυτών επιβάλλεται από κανόνες δημοσίας τάξεως, κυρίως για την προστασία ανηλίκων, τη σωματική ακεραιότητα ή ψυχική υγεία προσώπου (άρθρο 10 Ν.3898/2010).

Στο πλαίσιο δε της αρχής αυτής της εχεμύθειας, αλλά και της ευελιξίας της διαδικασίας, σημαντική είναι η δυνατότητα που επιφυλάσσει ο νόμος στους διαμεσολαβητές να έρθουν σε κατ' ιδίαν συναντήσεις/συνεδρίες, κατά τον αμερικανικό όρο «caucus» (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σ.86) σε χωριστή αίθουσα με έκαστο εκ των μερών. Σε αυτές, τα μέρη δύνανται να κοινοποιούν άκρως εμπιστευτικές πληροφορίες στον διαμεσολαβητή. Αυτές τις πληροφορίες ο διαμεσολαβητής δεν δύναται να γνωστοποιήσει στο άλλο μέρος, εκτός εάν του δοθεί η σχετική συγκατάθεση (άρθρο 8 παρ. 3 Ν.3898/2010).

Η ευχέρεια τούτη του διαμεσολαβητή, ιδιαίτερα ωφέλιμη για τη γόνιμη εξέλιξη της διαπραγμάτευσης και την εύρεση λύσεως, τελεί σε γνώση των μερών. Τούτο διότι στις υποχρεώσεις του διαμεσολαβητή συγκαταλέγεται και η προηγούμενη ενημέρωσή τους (άρθρο 3 Κ.Δ.Δ., Υ.Α.109088 οικ./12.12.2011, ΦΕΚ Β'2824/14.12.2011) για την όλη πορεία της ακολουθούμενης διαδικασίας και η επιβεβαίωση ότι έχει κατανοηθεί τόσο η διαδικασία, όσο και οι όροι της συμφωνίας, όταν και εάν αυτή επιτευχθεί (Αντωνέλος και

Πλέσσα, 2014, σ.55).

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι ο έλληνας νομοθέτης, επηρεασμένος σαφώς από τον κοινοτικό, ακολουθεί το μοντέλο της λεγόμενης «*διευκολυντικής (facilitative) διαμεσολάβησης*», εν αντιθέσει με αυτό που έχει μάλλον επικρατήσει στις Η.Π.Α. της «*αξιολογικής (evaluative) διαμεσολάβησης*» (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σσ.36, 142-143 · Besemer, 2014, σ.138), κατά το οποίο ο διαμεσολαβητής λαμβάνει έναν πιο «*επιθετικό*» ρόλο (Θεοχάρης, 2015, σσ.251-252). Σύμφωνα με το πρώτο μοντέλο, ο διαμεσολαβητής, πλην της διεύθυνσης της διαδικασίας και της συνδρομής του στην επίτευξη συμφωνίας, δεν προτείνει καν λύσεις στα εμπλεκόμενα μέρη, γεγονός που συνάδει και με τις ως άνω αρχές της ουδετερότητας και αμεροληψίας, εκτός εάν τούτο ζητηθεί ομόφωνα από αυτά (Θεοχάρης, 2015, σσ.251-252).

Όμως, στο πλαίσιο μιας άλλης αρχής που οφείλει επίσης να τηρεί ο διαμεσολαβητής, αυτή της ευθυδικίας, δύναται να κηρύξει το πέρας της διαδικασίας διαμεσολάβησης, εάν, κατά την κρίση του, η επιχειρούμενη από τα μέρη λύση είναι μη εκτελεστή ή παράνομη ή εάν κρίνει από την πορεία της διαδικασίας ότι είναι αδύνατη η επίτευξη συμφωνίας (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σ.55 · Θεοχάρης, 2015, σ.250). Υπό την έννοια αυτή, στον Κ.Δ.Δ. η ευθυδικία δεν σχετίζεται με τη δίκαιη ή ορθή κρίση των παραδοσιακών δικαιοδοτικών οργάνων, αλλά αναφέρεται κυρίως ως «*εξειδίκευση της αμερόληπτης στάσης του διαμεσολαβητή και αφορά στην χρηστή διαχείριση της διαμεσολαβητικής διαδικασίας .. και στην εξουσία του να περατώσει την τελευταία*» (Θεοχάρης, 2015, σ.249 · Χαλανούλη, 2017).

1.6 Στάδια διαμεσολάβησης και εκτελεστότητα συμφωνίας

Διαμεσολάβηση διενεργείται σε κέντρα παροχής υπηρεσιών διαμεσολάβησης, άλλως σε κατάλληλα διαμορφωμένους χώρους, ώστε να διασφαλίζεται το απόρρητο της διαδικασίας και το φιλικό κλίμα επίλυσης της διαφοράς (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σ.134). Ολοκληρώνεται δε εντός ωρών, άλλως ολίγων ημερών ανάλογα με τη φύση και το είδος της διαφοράς. Εχέγγυο του σύντομου χρόνου διενέργειας μιας διαμεσολάβησης αποτελεί και το άρθρο 12 του Ν.3898/2010, το οποίο ορίζει τις 24 ώρες ως το ανώτατο (εκτός τυχόν άλλης συμφωνίας) όριο ωριαίας αντιμισθίας του διαμεσολαβητή (σήμερα 100 ευρώ), περιλαμβανομένου και του χρόνου προετοιμασίας του (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σσ.129-133).

Εν τούτοις, η όλη διαδικασία απαρτίζεται από διαφορετικά στάδια (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σσ.129-130), τα οποία, για λόγους περισσότερο πρακτικούς, δύνανται να διακριθούν στην εναρκτήρια κοινή συνάντηση, στις κατ' ιδίαν συναντήσεις (*caucus*), όπως ήδη μνημονεύθηκαν ανωτέρω και στην τελική κοινή συνάντηση/σύνταξη πρακτικού επιτυχίας ή αποτυχίας διαμεσολάβησης (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σσ.133-150).

Συνηθέστερα, πριν το στάδιο της εναρκτήριας κοινής συνάντησης έχει προηγηθεί επικοινωνία με τον διαμεσολαβητή, τα μέρη και τους δικηγόρους τους και έχει υπογραφεί η συμφωνία υπαγωγής σε διαμεσολάβηση. Οι τελευταίοι μάλιστα έχουν φροντίσει να εφοδιάσουν τον διαμεσολαβητή με τα απαραίτητα ενημερωτικά τους σημειώματα σχετικά με τη διαφορά και τις όποιες ενέργειες έχουν ήδη λάβει χώρα (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σσ.127-129). Στην πρώτη φάση της εναρκτήριας συνάντησης όλων των μετεχόντων, ο διαμεσολαβητής, μετά τις συστάσεις και την επιδίωξη δημιουργίας ενός συμφιλιωτικού κλίματος, εξηγεί στα μέρη τη διαδικασία, τον ρόλο του, τις αρχές που διέπουν τη διαδικασία, τη δυνατότητα άμεσης εκτέλεσης της συμφωνίας, σε περίπτωση μη τήρησης των συμφωνηθέντων. Στο ίδιο αυτό στάδιο δίνει τον λόγο στα μέρη να διατυπώσουν τις θέσεις τους και να ορισθούν από κοινού τα θέματα προς επίλυση (Besemer, 2014, σ.112).

Σε πολλές περιπτώσεις, λύσεις μπορούν να ευρεθούν στο πλαίσιο κοινών συναντήσεων. Εάν τούτο δεν επιτευχθεί, ο διαμεσολαβητής επιδιώκει κατ' ιδίαν συναντήσεις με έκαστο εκ των μερών (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σσ.139-141). Το στάδιο αυτό είναι ίσως και το πιο ενδιαφέρον της διαμεσολαβητικής διαδικασίας. Εδώ τα μέρη αποκαλύπτουν στον διαμεσολαβητή εμπιστευτικές πληροφορίες, ανομολόγητες μέχρι πρότινος ανάγκες τους και συναισθήματα (Goldsmith, 2014, σ.120), βαθύτερα συμφέροντα και μύχιες σκέψεις τους (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σ.128).

Δύσκολα μπορεί να παραπλανηθεί ο διαμεσολαβητής ως προς την αξιοπιστία των πληροφοριών που αντλεί στο πλαίσιο αυτών των συναντήσεων, αφού δύναται να τις διασταυρώσει με κατάλληλες ερωτήσεις κατά τη διάρκεια των κατ' ιδίαν συναντήσεων με τα λοιπά μέρη. Στο στάδιο αυτό τα μέρη απομακρύνονται από τις αρχικές θέσεις τους και το παρελθόν και εστιάζουν στα συμφέροντα και τις μελλοντικές τους σχέσεις (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σ. 68), επί τη βάσει εύρεσης ρεαλιστικών και βιώσιμων λύσεων.

Μεταξύ των κατ' ιδίαν συναντήσεων και της τελικής κοινής συνάντησης, δηλαδή τη φάση επίτευξης συμφωνίας, μπορεί να έχουν εναλλαχθεί κοινές και κατ' ιδίαν συναντήσεις. Ο διαμεσολαβητής φέρνει σε επαφή τα μέρη προς διευθέτηση της διαφοράς σε κοινή συνάντηση, όταν έχει πλέον αποκλιμακωθεί η μεταξύ τους ένταση και έχουν αποσαφηνισθεί όλες οι πτυχές της διαφοράς, εν όψει εύρεσης κοινά αποδεκτής λύσεως

(Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σσ.141-142). Η τελική συμφωνία συντάσσεται από τους δικηγόρους των μερών, ώστε να διασφαλισθεί η νομική τεκμηρίωση και κατοχύρωση των συμφωνιών (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σ.30), η οποία ενσωματώνεται στο πρακτικό διαμεσολάβησης.

Το πρακτικό αυτό αποτελεί και τη συμφωνία διαμεσολάβησης, η οποία δύναται να περιαφεί τον εκτελεστήριο τύπο κατά τις διατάξεις του ΚΠολΔ, εφόσον το αιτηθεί ένα τουλάχιστον εκ των μερών (άρθρο 9 Ν.3898/2010). Τούτο σημαίνει ότι εντός μιας μόνο ημέρας η συμφωνία αυτή, εφόσον περιέχει καταψηφιστικούς όρους (δηλαδή χρηματικές απαιτήσεις ή εξαναγκασμό μέρους σε πράξη ή παράλειψη), δύναται να εκτελεστεί άμεσα, ωσάν μια δικαστική απόφαση, παρακάμπτοντας όμως τη χρονική καθυστέρηση, το κόστος, χρηματικό και ψυχικό, αλλά και την αγωνία της έκβασης ενός δικαστικού αγώνα (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σ.150 · Θεοχάρης, 2015, σσ.278-306). Πρωτίστως, όμως, η συμφωνία αυτή, που δύναται να εκτελεσθεί με τον άνω τρόπο, θα είναι απότοκος μιας εθελούσιας συναινετικής διαδικασίας, που θα αποτυπώνει την αληθινή βούληση των μερών και θα ικανοποιεί, κατά το μέτρο του δυνατού, τα συμφέροντά τους.

1.6 Ανακεφαλαίωση

Συνοψίζοντας, θα λέγαμε ότι η διαμεσολάβηση είναι μία δομημένη και ερειδόμενη σε θεμελιώδεις δικονομικές αρχές διαδικασία υποβοηθούμενης διαπραγμάτευσης προς επίλυση ιδιωτικών διαφορών (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σσ.118-119 · Moore, 2014). Ταυτόχρονα, διατηρεί ευελιξία στη διεύθετηση των διαφορών, χωρίς να οριοθετείται ή περιορίζεται από το αυστηρό νομικό/δικονομικό πλαίσιο, εντός του οποίου κινείται η δικαστική οδός (Θεοχάρης, 2015, σσ.16,38-39). Διεξάγεται σε περιβάλλον εμπιστευτικότητας, όπου τα εμπλεκόμενα μέρη έχουν τον απόλυτο έλεγχο για την επίτευξη ή μη συμφωνίας, βάσει των πραγματικών αναγκών και συμφερόντων τους, με την προϋπόθεση ότι έχουν την εξουσία διαθέσεως του αντικειμένου της διαφοράς (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σσ.99-103)⁴.

Καίριος στην επίτευξη συμφωνίας, ο ρόλος και η προσωπικότητα του διαμεσολαβητή. Στόχος του είναι να διευκολύνει τα μέρη να αντιληφθούν τα βαθύτερα αίτια της διαμάχης τους δυνάμει των τεχνικών, στις οποίες έχει εκπαιδευτεί (Besemer, 2014, σ.137,199), με ουδέτερο και αμερόληπτο τρόπο (Stulberg and Love, 2014). Επίσης,

⁴ <http://sedi.gr/index.php/el/mediation-el/advantages-el>

να τα καταστήσει ικανά να οδηγηθούν, μέσα από τον διάλογο και την ακρόαση εκατέρωθεν, σε μια βιώσιμη και κοινά αποδεκτή λύση (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σ.68-69), λαμβανομένων υπ' όψιν όλων των παραμέτρων της διαφοράς και των διαθέσιμων επιλογών (Θεοχάρης, 2015, σ.109), με ρεαλισμό και εξοβελισμό της εκδικητικής κουλτούρας⁵ (Fisher and Ury, 2012).

Για τον λόγο αυτό, η συμφωνία που πηγάζει μέσα από μια διαρθρωμένη, κατά τα ως άνω, διαμεσολαβητική διαδικασία, επιλύει ουσιαστικά και σε βάθος μια διαφορά, απονέμοντας δικαιοσύνη, όχι με την παραδοσιακή δικονομική έννοια της παραγωγής δεδικασμένου, αλλά με την έννοια της αποκατάστασης της ειρήνης στις ανθρώπινες σχέσεις, μέσα από την ικανοποίηση των συμφερόντων και αναγκών των πλευρών, ως βαθύτερων αιτίων γενεσιουργών της σύγκρουσης, νομικών ή μη (Θεοχάρης, 2015, σσ.16-17,74). Και τούτο διότι στη διαμεσολάβηση το δίκαιο για ένα μέρος είναι σχετικό, αφού τελεί σε συνάρτηση με τα συμφέροντά του και τη ρεαλιστική επιδίωξη ικανοποίησής τους (Σκορδάκη, 2012).

⁵ <http://blog.amandabucklow.co.uk/2010/02/04/the-third-party-why-mediators-add-value/>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΕΘΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΘΕΣΜΟ ΤΗΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ

2.1 Εισαγωγή

Έχοντας πλέον εξηγήσει τι εστί διαμεσολάβηση και πώς ισχύει στην Ελλάδα κατά την κείμενη νομοθεσία, είναι σημαντικό να γίνει μνεία στην πορεία μεταφοράς και εφαρμογής της κοινοτικής Οδηγίας στην ελληνική έννομη τάξη από το 2010 μέχρι σήμερα. Η ενεργοποίηση του θεσμού στην ελληνική πραγματικότητα είναι μείζονος σημασίας για την αντιμετώπιση επίκαιρων θεμάτων, που συνδέονται με την οικονομική κρίση και την πολυπολιτισμικότητα καθώς και ένεκα της δέσμευσης της χώρας μας, ως κράτους-μέλους να συμμορφωθεί στον επιδιωκόμενο από την κοινοτική Οδηγία σκοπό (Σαχπεκίδου, 2011, σ.466).

Ο σκοπός αυτός δεν είναι άλλος από τη «διασφάλιση καλύτερης πρόσβασης στη δικαιοσύνη...», σύμφωνα με το άρθρο 5 της εισηγητικής της έκθεσης καθώς και η «...δημιουργία ισόρροπης σχέσης μεταξύ της διαμεσολάβησης και των δικαστικών διαδικασιών», σύμφωνα με το άρθρο 1 της Οδηγίας αυτής (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Η ελληνική έννομη τάξη, αναγνωρίζοντας τα προβλήματα στην αποτελεσματική παροχή της τακτικής δικαιοσύνης, που αριθμεί πάνω από 1.000.000 εκκρεμείς υποθέσεις ενώπιον των ελληνικών δικαστηρίων⁶, αλλά και τη σημασία της διαμεσολάβησης στη διαφύλαξη της κοινωνικής ειρήνης, έσπευσε να ενσωματώσει τον θεσμό (Αιτιολογική Έκθεση Ν.3898/2010, Α΄ Γενικά-Επί της Αρχής).

Τα στάδια που ακολούθησε η εθνική δημόσια πολιτική (συγκρότηση κυβερνητικής ατζέντας, διαμόρφωση πολιτικής, λήψη αποφάσεων, εφαρμογή πολιτικής, αξιολόγηση πολιτικής) παρατίθενται κατωτέρω, όχι ως μια γραμμική διαδικασία με αρχή, μέση και τέλος, αλλά ως κύκλος, με αλληλοεπικαλύψεις (Hague and Harrop, 2011, σ.547) και αλληλεπίδραση μεταξύ τους (Λαδή και Νταλάκου, 2008, σσ.29-30). Τούτο πρακτικά σημαίνει ότι ενώ επί παραδείγματι η θέσπιση νόμου για την αξιοποίηση της

⁶ <http://www.opemed.gr/?p=1878>

διαμεσολάβησης στην Ελλάδα εντάσσεται στο στάδιο της λήψεως αποφάσεως από την νομοθετική εξουσία, εν τούτοις γενεσιουργός αιτία του νόμου αυτού δύναται να αποτελούν μεθεπόμενα της λήψεως αποφάσεως στάδια, ήτοι της εφαρμογής και αξιολόγησης της μέχρι πρότινος αποφασισθείσας πολιτικής, έως και τη δημιουργία, ακόμη, νέας κυβερνητικής ατζέντας.

2.2 Συγκρότηση κυβερνητικής ατζέντας

Η ένταξη του θεσμού της διαμεσολάβησης στο ελληνικό δικαιοσύνη με τον Ν.3898/2010 (ΦΕΚ Α΄211/16.12.2010) ήταν περισσότερο αποτέλεσμα της επίδρασης των φαινομένων παγκοσμιοποίησης (Λαδής και Νταλάκου, 2008, σ.128 · Higott, 1999) και εξευρωπαϊσμού καθώς και των διαδικασιών μεταφοράς πολιτικών κατά τη διαδικασία μεταρρυθμίσεων που συντελέστηκαν στον τομέα της δικαιοσύνης και ειδικότερα στις εμπορικές και αστικές διασυνοριακές διαφορές, λόγω και της σύγκλισης των αγορών (Λαδής και Νταλάκου, 2008, σσ.127-131).

Συγκεκριμένα, ο Ν.3898/2010, ως μηχανισμός εξευρωπαϊσμού, αποτέλεσε αφενός α) τη θεσμική συμμόρφωση της Ελληνικής Νομοθεσίας στην Κοινοτική Οδηγία 2008/52/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου της 21^{ης} Μαΐου 2008 στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας των κρατών-μελών με στόχο τη διασφάλιση καλύτερης πρόσβασης στη δικαιοσύνη, αφετέρου β) τη θεσμοθέτηση εθνικών διαδικασιών διαμεσολάβησης, νοούμενη και ως αλλαγή των παραδοσιακών εθνικών δομών ευκαιριών (Λαδής και Νταλάκου, 2008, σσ.130-132 · Knill, 2001).

Υπό το φως της κοινοτικής Οδηγίας, αλλά και υπό την πίεση της ανάγκης αποσυμφόρησης των ελληνικών δικαστηρίων και της άρσης της ενόπιον αυτών χρονοβόρας και κοστοβόρας εκκρεμοδικίας, το ελληνικό δικαιοσύνη οδηγήθηκε σε μια νέα προσέγγιση επίλυσης αστικών και εμπορικών διαφορών, ως λύση στο αναγνωρισμένο δημόσιο πρόβλημα καθυστέρησης απονομής δικαιοσύνης (Αιτιολογική Έκθεση Ν.3898/2010, Α. Γενικά-Επί της αρχής, παρ. 2), με την ένταξη τρόπων επίλυσης αυτού στην κυβερνητική ατζέντα (Λαδής και Νταλάκου, 2008, σ.30). Αυτή η νέα προσέγγιση/εργαλείο για την επιτάχυνση απονομής δικαιοσύνης, αλλά και φιλικού διακανονισμού διαφορών, είναι η διαμεσολάβηση⁷.

⁷<http://www.opemed.gr/?p=1625>

2.3 Διαμόρφωση πολιτικής

Παρά την υποχρέωση θεσμικής συμμόρφωσης και εναρμόνισης της ελληνικής νομοθεσίας προς την ως άνω κοινοτική Οδηγία, η τελευταία κατά τη μεταφορά της πολιτικής αυτής στα εθνικά δικαιικά συστήματα άφησε τη νομοθετική πρωτοβουλία ως προς τον τρόπο εφαρμογής της πολιτικής στη δικαιοδοσία των κρατών-μελών (Λαδή και Νταλάκου, 2008, σ.131). Τούτο είναι εύλογο από τη φύση της οδηγίας (άρθρο 288 III ΣΛΕΕ), ως νομικής πράξης του παράγωγου ενωσιακού δικαίου, δηλαδή «του συνόλου των κανόνων δικαίου που θεσπίζονται από τα ασκούντα, σύμφωνα με τις διατάξεις των συνθηκών, τη νομοθετική λειτουργία της Ε.Ε., όργανα» (Κανελλόπουλος, 2010, σ.267, 281).

Ειδικότερα, η «οδηγία δεσμεύει .. κάθε κράτος μέλος στο οποίο απευθύνεται όσον αφορά στο επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, αλλά αφήνει την επιλογή του τύπου και των μέσων στην αρμοδιότητα των εθνικών αρχών» (Κανελλόπουλος, 2010, σ.288). Στη διακριτική ευχέρεια αυτών εναπόκειται ο τρόπος μεταφοράς αυτής στο εσωτερικό δίκαιο, ακόμη και η θέσπιση αυστηρότερων ή λεπτομερέστερων διατάξεων, υπό τον όρο ότι δεν ματαιώνεται ο σκοπός της οδηγίας (Σαχπεκίδου, 2011, σσ.465-466).

Λόγω του αντίκτυπου της εν λόγω μεταρρύθμισης στον τομέα της δικαιοσύνης στη χώρα μας και κατ' επέκταση στον τομέα εμπορίου, οικονομίας, ανταγωνιστικότητας και ανάπτυξης, προ της λήψεως αποφάσεων με νόμους, Π.Δ. και Κ.Υ.Α., δρώντες κατά βάση του δικηγορικού και επιχειρηματικού κόσμου, με προφανή εξάρτηση συμφερόντων από τη διαμόρφωση των πεδίων δράσης προς επίλυση, ανέπτυξαν τις προτάσεις τους σε ένα πλαίσιο ανταγωνισμού ιδεών και συμφερόντων, ενδεχομένως και αντιφατικών (Λαδή και Νταλάκου, 2008, σσ.74-76 · Sabatier, 1986).

Ως εκ τούτου, μπορούμε να ομιλούμε για έναν μη αυστηρώς ιεραρχικό συντονισμό φορέων και δράσεων, όπου όμως περιορισμένος αριθμός ισχυρών ομάδων επαγγελματιών ηγεμόνευσαν στη χάραξη πολιτικής (Λαδή και Νταλάκου, 2008, σ.75 · Berger και Luckman, 1975), εν τη απουσία, εν προκειμένω, αλληλεπίδρασης, διαβούλευσης και ευρύτερης πολυεπίπεδης συμμετοχής πληθώρας δρώντων από την κοινωνία πολιτών (όπως Ενώσεων Καταναλωτών/Δανειοληπτών, Συνδικαλιστικών Οργανώσεων, Εκπαιδευτικών Φορέων, Συλλόγων Γονέων & Κηδεμόνων, Φορέων Κοινωνικής Πρόνοιας) καθώς και Δήμων και Τοπικών Επιμελητηρίων.

Τούτο είχε ως αποτέλεσμα η εθνική πολιτική ένταξης του θεσμού της διαμεσολάβησης στη χώρα μας, στα αρχικά στάδια λήψης απόφασης, να διαφοροποιηθεί

άρδην από την αντίστοιχη εφαρμοσθείσα πολιτική στην πλειονότητα των λοιπών κρατών-μελών. Συγκεκριμένα, η δυναμική συγκεκριμένων ομάδων συμφερόντων (Λαδή και Νταλάκου, 2008, σ.56 · Haas, 1992), εν προκειμένω και των Δικηγορικών Συλλόγων της χώρας, πέτυχε όχι μόνο την υποχρεωτική παράσταση των δικηγόρων μετά των συμβαλλόμενων μερών σε όλα τα στάδια της διαμεσολαβητικής διαδικασίας (γεγονός που τη χαρακτήρισε «υπερβολικά ρυθμισμένη»⁸, Π.Β., σ.39), αλλά και τη διαφύλαξη του θεσμικού ρόλου του διαμεσολαβητή μόνο σε δικηγόρους, τουλάχιστον στις εγχώριες διαφορές, δηλαδή πλην των διασυνοριακών (Λαδή και Νταλάκου, 2008, σσ.74-76 · Lukes, 1974), διάταξη, η οποία στη συνέχεια καταργήθηκε δια του Ν. 4245/2014 (Π.Β., σ.39, 44).

Ομοίως, ενδεχόμενοι πιθανοί φόβοι συρρίκνωσης του δικηγορικού λειτουργήματος στη χώρα μας⁹ οδήγησαν, σε αντίθεση με άλλα εθνικά δίκαια, όπου έχει θεσμοθετηθεί υποχρεωτική υπαγωγή ορισμένων διαφορών σε διαμεσολάβηση, π.χ. Ιταλία, Ουγγαρία, Κροατία (Π.Α., σ.48-49), στη δυνητική μόνο προσφυγή σε αυτή, σύμφωνα με τον εν ισχύ ΚΠολΔ (άρθρο 214 Γ ΚΠολΔ)¹⁰.

2.4 Λήψη αποφάσεων

Ο Ν. 3898/2010 (ΦΕΚ Α'211/16.12.2010), δυνάμει του οποίου εισήχθη στη χώρα μας ο θεσμός της διαμεσολάβησης, ήταν περισσότερο απότοκος της εναρμόνισης του εθνικού δικαίου με το κοινοτικό και λιγότερο επιταγή ή έστω επιλογή της κοινωνίας πολιτών. Όμως, η τελευταία, εάν γνώριζε επαρκώς τη δυνατότητα προσφυγής σε αυτή την εναλλακτική μέθοδο επίλυσης μιας διαφοράς και τα οφέλη της, θα είχε δημιουργήσει και την ανάγκη για αυτή την πολιτική, σύμφωνα με την «εκ των κάτω» ή άλλως «από τη βάση προς τα πάνω» θεωρία περί εφαρμογής πολιτικής (Λαδή και Νταλάκου, 2008, σ.82).

Ως εκ τούτου, η ανωτέρω αφύπνιση φορέων της κοινωνίας πολιτών, αλλά και ευρύτερων παραγωγικών τάξεων και συνδικαλιστικών οργανώσεων έλαβε χώρα «κατόπιν εορτής», ήτοι μετά την πρώτη επίσημη θεσμοθέτηση της εν λόγω πολιτικής με τον Ν.3898/2010 (ΦΕΚ Α'211/16.12.2010). Αυτό είχε ως αποτέλεσμα μια σταδιακή διαμόρφωση της δημόσιας πολιτικής ένταξης του θεσμού της διαμεσολάβησης στην ελληνική νομοθεσία, ως συνέπεια διαβούλευσης και αλληλεπίδρασης μεταξύ

⁸Study for an evaluation and implementation of Directive 2008/52EC 'the Mediation Directive', National Report for Greece, 3.5.2 Smooth application of the Mediation Directive, σ. 39

⁹ <http://www.opemed.gr/?p=1929>

¹⁰ <http://sedi.gr/index.php/el/news-el/members-articles-el/27-2014-10-01-14-00-01>

περισσότερων εμπλεκόμενων φορέων, καθ' όλη τη διάρκεια λήψεως αποφάσεων από τους αρμόδιους κυβερνητικούς φορείς.

Χαρακτηριστικό αυτής της εκ των υστέρων διαβούλευσης και διαμόρφωσης πολιτικής είναι η συνεχής λήψη αποφάσεων «επί αποφάσεων» με θέσπιση νόμων, τροποποιητικών διατάξεων, Π.Δ., Υ.Α. και περαιτέρω νομοθετικών πρωτοβουλιών από το 2010 έως και σήμερα. Φαίνεται, δηλαδή, ότι «η λήψη αποφάσεων λαμβάνει χώρα με μικρά βήματα και χτίζοντας συνεχώς πάνω στην υφιστάμενη κατάσταση» (Λαδής και Νταλάκου, 2008, σ.79 · Parsons, 1995) στο πλαίσιο ενός «προσαυξητικού μοντέλου» (Lindblom, 1959). Παρά ταύτα, δεν θα ήταν αστήρικτη και μια κριτική περί πλημμελούς αρχικού συντονισμού, άλλοτε λόγω απουσίας ευρείας συμμετοχής κοινωνικών εταίρων και αποκεντρωμένων φορέων στα αρχικά στάδια διαμόρφωσης πολιτικής και άλλοτε ως αποτέλεσμα πιέσεων και επιρροής από κέντρα εξουσίας.

Προς επίρρωση των ανωτέρω, παρατίθεται σε χρονολογική σειρά το σύνολο και η εξέλιξη της μέχρι σήμερα ισχύουσας νομοθεσίας για τη διαμεσολάβηση στην Ελλάδα, περιλαμβανομένης και αυτής με την οποία θεσμοθετείται η εναλλακτική/εξωδικαστική επίλυση διαφορών (π.χ. στην επίλυση καταναλωτικών διαφορών από φορέα εναλλακτικής επίλυσης διαφορών (Ε.Ε.Δ.) εκ του τηρούμενου ειδικού μητρώου φορέων Ε.Ε.Δ. με την Υ.Α.703/2015, στη ρύθμιση ιδιωτικού χρέους με τη μεσολάβηση της ανεξάρτητης αρχής του Συνηγόρου του Καταναλωτή με τον Ν.4224/2013, στον εξωδικαστικό μηχανισμό ρύθμισης οφειλών με τη μεσολάβηση του Συντονιστή Διαπιστευμένου Διαμεσολαβητή των Ν.4469/2017, Υ.Α.1105/2017, Υ.Α.32320/1841/2017, ως εξής:

1. Ν.3898/2010 (ΦΕΚ Α'211/16.12.2010): Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, ως εναρμόνιση της εθνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2008/52ΕΚ του Ε.Κ. και του Συμβουλίου της 21^{ης} Μαΐου 2008 για ορισμένα θέματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις
2. Π.Δ.123/2011 (ΦΕΚ Α'255/9.12.2011): Καθορισμός όρων και προϋποθέσεων αδειοδότησης και λειτουργίας φορέων κατάρτισης διαμεσολαβητών σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις
3. Υ.Α.109087/2011 (ΦΕΚ Β'436/14.12.2011): Συγκρότηση Επιτροπής Πιστοποίησης Διαμεσολαβητών
4. Υ.Α.109088/2011 (ΦΕΚ Β'2824/14.12.2011): Διαδικασία αναγνώρισης τίτλων διαπίστευσης διαμεσολαβητών-Θέσπιση Κώδικα Δεοντολογίας διαπιστευμένων Διαμεσολαβητών και Καθορισμός κυρώσεων για παραβάσεις αυτού

5. *Υ.Α.1460/2012 (ΦΕΚ Β'281/13.02.2012): Καθορισμός αμοιβής διαμεσολαβητή*
6. *Ν.4055/2012 (ΦΕΚ Α'51/12.3.2012): Δίκαιη Δίκη και εύλογη διάρκεια αυτής-προσθήκη άρθρου 214 Β' (Δικαστική Μεσολάβηση)*
7. *Υ.Α.34802/2012 (ΦΕΚ Β'1363/26.04.2012): Κανονισμός Λειτουργίας της Επιτροπής εξετάσεων υποψηφίων διαμεσολαβητών και καθορισμός διαδικασίας ελέγχου των φορέων κατάρτισης διαμεσολαβητών και διαπιστευμένων διαμεσολαβητών*
8. *Υ.Α.85485/2012 (ΦΕΚ Β'2693/4.10.2012): Καθορισμός παραβόλων διαμεσολάβησης*
9. *Αρ. 16 παρ. 9 της ΠΝΠ (ΦΕΚ Α'237/5.12.2012): Τροποποίηση αρ. 14 Ν.3898/2010 με τη προσθήκη παραγράφων 2 και 3*
10. *Υ.Α.107309 οικ (ΦΕΚ Β'3417/21.12.2012): Τροποποίηση Υ.Α.109088/2011*
11. *Ν.4224/2013 (ΦΕΚ Α'288/31.12.2013): Κυβερνητικό Συμβούλιο Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους Ελληνικό Επενδυτικό Ταμείο Αξιοποίησης*
12. *Υποπαράγραφος ΙΕ.2 του Ν.4254/2014 (ΦΕΚ Α'85/7.4.2014): Τροποποίηση αρ. 4, περίπτωση γ', Ν.3898/2010*
13. *Υ.Α.29381/2014 (ΦΕΚ Β'1009/23.04.14): Τροποποίηση της Υ.Α.85485/2012 – Παράβολο εξετάσεων*
14. *Υ.Α.98243/2014 (ΦΕΚ Β'813/19.12.2014): Νέα Συγκρότηση Επιτροπής Πιστοποίησης*
15. *Υ.Α.703/2015 (Υ.Α.70330οικ. ΦΕΚ Β'1421 2015): Ρυθμίσεις σχετικά με την εναλλακτική επίλυση καταναλωτικών διαφορών (Οδηγία 2013/11/ ΕΕ)*
16. *Ν.4335/2015 (ΦΕΚ Α'87/23.7.2015): Επείγοντα μέτρα εφαρμογής - Τροποποίηση διατάξεων ΚΠολΔ*
17. *Ν.4469/2017 (ΦΕΚ Α'62/03.05.2017): Εξωδικαστικός μηχανισμός ρύθμισης οφειλών επιχειρήσεων και άλλες διατάξεις*
18. *Υ.Α.1105/2017 (ΦΕΚ Β'2426/14.07.2017): ΚΕΔΕ - Εξωδικαστικός μηχανισμός ρύθμισης οφειλών επιχειρήσεων και αποπληρωμής οφειλών στο Δημόσιο*
19. *Υ.Α.32320/1841/2017 (ΦΕΚ Β'2360/11.07. 2017): ΕΦΚΑ - Αριθμός & ύψος δόσεων εξωδικαστικής ρύθμισης οφειλών & κριτήρια ψήφισης ΚΕΑΟ*

Μάλιστα, η λήψη αποφάσεων σε αυτό το πεδίο δημόσιας πολιτικής δεν σταματά εδώ, αλλά είναι ευρέως γνωστή σήμερα η συζήτηση περί επικείμενης θέσπισης νομοθεσίας που θα καθιστά υποχρεωτική την προσφυγή σε διαμεσολάβηση σε ορισμένες διαφορές, σύμφωνα και με πρόσφατα άρθρα στον τύπο, όπως του δικηγόρου/διαμεσολαβητή Δ.

Μπούκα¹¹ στην «Αξία», της δικηγόρου Ιωάννας Μάνδρου στην «Καθημερινή»¹². Τέτοιες διαφορές είναι οι οικογενειακές, οι μεταξύ τραπεζών και δανειοληπτών στα «κόκκινα δάνεια»^{13, 14}, για χρέη προς το δημόσιο¹⁵ και τα ασφαλιστικά ταμεία¹⁶, ακόμη και οι διοικητικές διαφορές¹⁷, με τροποποίηση της ισχύουσας νομοθεσίας, δεδομένης της τεράστιας καθυστέρησης παύσης εκκρεμοδικίας στη διοικητική δίκη, σύμφωνα και με την από 20.01.2016 Μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής¹⁸ (Π.Β., σ.44). Επίσης, είναι ορατή μια προσπάθεια περαιτέρω διεύρυνσης εφαρμογής του θεσμού σε σχολεία (σχολική διαμεσολάβηση)¹⁹ και δήμους (κοινωνική διαμεσολάβηση)^{20, 21}, ως μέσου ειρηνικής επίλυσης συγκρούσεων.

Προς το σκοπό αυτό, αναμένονται από το Υ.Δ.Δ.Α.Δ. τροποποιήσεις σχετικά με τη διεύρυνση του αντικειμένου της συσταθείσας την 30.11.2016 με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ειδικής νομοπαρασκευαστικής επιτροπής²², αρμοδιότητα της οποίας θα είναι η μεταρρύθμιση του θεσμού της διαμεσολάβησης με την εξέταση ζητημάτων υποχρεωτικότητάς της στο ελληνικό δικαιοκώλυτο πλαίσιο²³, ως προστάδιο σε ορισμένες διαφορές (Π.Α, σ.48-49), ακολουθώντας το επιτυχημένο μοντέλο άλλων κρατών-μελών²⁴ (Ιταλίας, Ουγγαρίας, Κροατίας).

2.5 Εφαρμογή πολιτικής

Η παράθεση των ανωτέρω νομοθετημάτων με τις αλληπάλληλες τροποποιήσεις από το 2010 έως σήμερα καταδεικνύει μια εξελικτική διαδικασία κατά την εφαρμογή της εν λόγω πολιτικής (Hague and Harrop, 2011, σ.552), αντιληπτή ως ένα συνεχές πολιτικής - δράσης (Λαδή και Νταλάκου, 2008, σ.85), ομοιάζον με το προσαυξητικό μοντέλο λήψης

¹¹ <https://www.dboukas.gr/arthra-sinenteukseis/diamesolavisi-pro-ton-pylon-kai-omos-mporei>

¹² <http://www.kathimerini.gr/928005/article/epikairohta/ellada/enisxyetai-o-8esmos-ths-e3wdikastikhs-diamesolavhshs?platform=hootsuite>

¹³ <http://www.opemed.gr/?p=1382>

¹⁴ <http://www.opemed.gr/?p=1387>

¹⁵ <http://www.opemed.gr/?p=1952>

¹⁶ <http://www.opemed.gr/?p=1366>

¹⁷ <http://www.opemed.gr/?p=1923>

¹⁸ Study for an evaluation and implementation of Directive 2008/52EC ‘the Mediation Directive’, National Report for Greece, 3.9, σ.44)

¹⁹ <http://www.opemed.gr/?p=1968>

²⁰ <http://www.opemed.gr/?p=1874>

²¹ <http://www.opemed.gr/?p=1929>

²² <http://www.opemed.gr/?p=1931>

²³ <http://www.lawnet.gr/news/tropopoiiseis-nomoparaskeuastiki-epitropi-gia-tin-metarrumisi-tis-diamesolabisis-36987.html>

²⁴ <http://www.opemed.gr/?p=1376>

αποφάσεων. Ενδεικτικά, αναφέρουμε συγκεκριμένες τροποποιήσεις, με τις οποίες αναθεωρούνται βασικές στοχεύσεις του αρχικού σταδίου λήψης αποφάσεων, οι οποίες όμως αποσκοπούν να ενεργοποιήσουν τον εν λόγω «εν υπνώσει» θεσμό στη χώρας μας, όπως επί παραδείγματι:

α) η με τον Ν.4254/2014 (ΦΕΚ Α'85/7.4.2014) τροποποίηση του αρ. 4, περίπτωση γ', Ν.3898/2010, δυνάμει του οποίου διαμεσολαβητής δύναται εν τέλει να διαπιστευθεί και μη δικηγόρος στις εγχώριες διαφορές²⁵, β) η με τον Ν.4055/2012 (ΦΕΚ Α'51/12.3.2012) προσθήκη άρθρου 214Β' (Δικαστική Μεσολάβηση) στον ΚΠολΔ, δυνάμει του οποίου θεσμοθετείται η διαμεσολάβηση και ως δικαστική διαδικασία, διενεργούμενη από δικαστές/μεσολαβητές, γ) η με τον Ν.4335/2015 (ΦΕΚ Α'87/23.7.2015) τροποποίηση διατάξεων ΚΠολΔ, δυνάμει του οποίου εντάσσεται στον ΚΠολΔ η δυναμική προσφυγή στη διαδικασία διαμεσολάβησης σε κάθε στάσης της δίκης, είτε ως πρόταση του δικαστηρίου στο οποίο εκκρεμεί η υπόθεση, είτε ως συμφωνία των διαδίκων, δ) η με την Υ.Α.107309 οικ (ΦΕΚ Β'3417/21.12.2012) τροποποίηση της Υ.Α.109088/2011, δυνάμει της οποίας απλοποιείται η διαδικασία αναγνώρισης τίτλων διαπίστευσης διαμεσολαβητών από Φορέα της αλλοδαπής, ε) η με την Υ.Α.29381/2014 (ΦΕΚ Β'1009/23.04.14) τροποποίηση της Υ.Α.85485/2012, δυνάμει της οποίας μειώνεται η αξία του παραβόλου εξετάσεων για τη διαπίστευση των υποψηφίων διαμεσολαβητών, στ) η με τον Ν.4469/2017 (ΦΕΚ Α'62/03.05.2017) αξιοποίηση του Ν.3898/2010 και των εν Ελλάδι διαμεσολαβητών στην εξωδικαστική ρύθμιση οφειλών επιχειρήσεων.

Οι ανωτέρω τροποποιήσεις, σε συνδυασμό με τη σύσταση της προρρηθείσας ειδικής νομοπαρασκευαστικής επιτροπής για τη μεταρρύθμιση του θεσμού της διαμεσολάβησης²⁶, είχαν πράγματι ως στόχο τη διεύρυνση του θεσμού της διαμεσολάβησης και την ενίσχυση της δυνατότητας προσφυγής σε αυτόν. Όμως, συνεπεία της απουσίας αναδρομικής χαρτογραφίσεως της εν λόγω πολιτικής (Λαδής και Νταλάκου, 2008, σ.83 · Elmore 1979), σημειώθηκαν μεγάλες καθυστερήσεις στην εν τοις πράγμασι εφαρμογή του τρόπου αυτού εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών από την ένταξη του στην ελληνική νομοθεσία έως σήμερα.

Χαρακτηριστικό της καθυστέρησης υλοποίησης του θεσμού είναι το γεγονός ότι ο πρώτος επίσημος φορέας κατάρτισης διαμεσολαβητών, ήτοι το Κέντρο Διαμεσολάβησης Πειραιώς (ΚΕ.ΔΙ.Π), αδειοδοτήθηκε μόλις το 2013 (ΦΕΚ Β'43/15.01.2013) και συστάθηκε κατά τα οριζόμενα στο Π.Δ.123/2011, ως προς τους όρους και τις προϋποθέσεις

²⁵ <http://sedi.gr/index.php/el/news-el/new-el/9-maecenas-dictum-3>

²⁶ <http://www.opemed.gr/?p=1931>

αδειοδότησης και λειτουργίας των φορέων αυτών. Ομοίως, η προσφυγή στη διαμεσολάβηση συνεπεία προτάσεως του δικαστηρίου, ενώπιον του οποίου εκκρεμεί μια ένδικη διαφορά, θεσμοθετήθηκε μόλις το 2015 με τον Ν.4335/2015 (ΦΕΚ Α΄87/23.7.2015) κατ' άρθρο 214Γ ΚΠολΔ, η δε έννοια της διαδικασίας μεσολάβησης έγινε γνωστή στον δικαστικό κλάδο μόλις το 2012 με τον Ν.4055/2012 (ΦΕΚ Α΄51/12.3.2012) κατ' άρθρο 214Β ΚΠολΔ.

Αποτέλεσμα της καθυστέρησης αυτής, αλλά και μιας εκ των άνω κεντροποιημένης εφαρμογής της δημόσιας πολιτικής, στην οποία η κοινωνία πολιτών ελάχιστη πληροφόρηση έλαβε σε σχέση με τα οφέλη του θεσμού της διαμεσολάβησης, πολλώ δε μάλλον με την ίδια τη δυνατότητα προσφυγής στον θεσμό καθαυτό, είναι αφενός μεν, η διαπίστευση περί των 1.000 ελλήνων διαμεσολαβητών, στη συντριπτική πλειονότητά τους δικηγόρων²⁷ από τους 5 επίσημους φορείς κατάρτισης (Αθηνών, Πειραιώς, Θεσ/νικης, Λάρισας, Αλεξανδρούπολης) και το Υ.Δ.Δ.Α.Δ., αφετέρου δε, η περιορισμένη εν τοις πράγμασι εφαρμογή του θεσμού στην επίλυση ιδιωτικών διαφορών.

2.6 Αξιολόγηση πολιτικής

Η εν λόγω εθνική πολιτική για την επίτευξη του βασικού στόχου της κοινοτικής Οδηγίας, ήτοι της επιλογής της διαμεσολάβησης τόσο από τη νομική κοινότητα, όσο και την κοινωνία, ως μιας εναλλακτικής, ευέλικτης, συναινετικής και ταχύτερης μεθόδου επίλυσης διαφορών, που θα τελεί σε ισόρροπη σχέση με την παραδοσιακή δικαστική οδό, δεν έχει μέχρι σήμερα επιφέρει τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Η διαμεσολάβηση ως εργαλείο αποσυμφόρησης των ελληνικών δικαστηρίων και φιλικής διευθέτησης των διαφορών στη χώρα μας, δεν έχει δρέψει καρπούς *«με τους δικαστές να υποστηρίζουν ότι από τις περίπου 100.000 υποθέσεις που εισέρχονται στο Πρωτοδικείο της Αθήνας, ούτε το μισό τοις εκατό δεν φτάνει στη δικαστική (Δια)μεσολάβηση»*²⁸.

Σύμφωνα δε με την από 20.01.2016 Μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Ελλάδα²⁹, το διάστημα από Μαΐου 2012 έως Φεβρουάριο 2013, μόνο 34 περίπου υποθέσεις εισήχθησαν ενώπιον των 2 δικαστών/μεσολαβητών στο Πρωτοδικείο της Αθήνας (Π.Β., σ.43). Επίσης, η ίδια μελέτη καταλήγει στο συμπέρασμα ότι *«τα μη νομικώς δεσμευτικά*

²⁷ http://www.ministryofjustice.gr/site/Portals/0/DIAMESOLABHSH/pinakas_diamesolavitwn.pdf

²⁸ <http://www.opemed.gr/?p=1997>

²⁹ Study for an evaluation and implementation of Directive 2008/52EC 'the Mediation Directive', National Report for Greece, 3.9, σ.43

μέσα (εν προκειμένω, η διαμεσολάβηση) δεν έχουν επαρκώς ληφθεί υπ' όψιν από το (ελληνικό) Κράτος»³⁰ (Π.Β., σ.45).

Παρά ταύτα, ήδη σήμερα έχουν αρχίσει και διαφαίνονται εκροές/καρποί της εν λόγω πολιτικής (Hague and Harrop, 2011, σ.557), με πρόσφατη και ίσως σημαντικότερη μέχρι σήμερα για την αξιοποίηση του θεσμού της διαμεσολάβησης και του ρόλου των ελλήνων διαπιστευμένων διαμεσολαβητών³¹, τις νέες νομοθετικές ρυθμίσεις για τον εξωδικαστικό μηχανισμό ρύθμισης οφειλών επιχειρήσεων (Ν.4469/2017, ΦΕΚ Α'62/03.05.2017) και ελευθέρων επαγγελματιών για χρέη τους στο δημόσιο (ΥΑ1105/2017, ΦΕΚ Β'2426/14.07.2017) και στα ασφαλιστικά ταμεία (ΥΑ32320/1841/2017, ΦΕΚ Β'2360/11.07.2017). Οι τελευταίες αυτές ρυθμίσεις, ευρισκόμενες ακόμη στα «σπάργανα» της εφαρμογής τους, δηλαδή από την 03.08.2017 που τέθηκε ο νόμος Ν.4469/2017 σε ισχύ, διαφοροποιούνται άρδην από τον θεσμό της διαμεσολάβησης του Ν.3898/2010³², όπως αυτός αναπτύχθηκε στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας.

Όμως, δεν παύουν να αποτελούν ουσιώδη εκροή της εν λόγω δημόσιας πολιτικής για τη διαμεσολάβηση, έστω και με αυτή την καθυστέρηση από την ψήφιση του Ν.3898/2010. Οι ρυθμίσεις αυτές αναμένεται μεσοπρόθεσμα να συμβάλουν πραγματικά στην άρση της μακρόχρονης εκκρεμοδικίας των υποθέσεων αυτών ενώπιον των ελληνικών δικαστηρίων καθώς και μακροπρόθεσμα στην εδραίωση μιας διαφορετικής κουλτούρας επίλυσης συγκρούσεων στην κοινωνία μας³³ (Π.Β, σ.44), μέσα από τον διάλογο, την καλή πίστη και τη διάθεση συναινέσεως (Λαδή και Νταλάκου, 2008, σσ.87-88 · Vedung, 2006).

Μάλιστα, σύμφωνα με πρόσφατη δήλωση της Γ.Γ. της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών (Ε.Ε.Τ.), Χαρούλας Απαλαγάκη, «η ρύθμιση του νόμου είναι πρωτοποριακή σε πανευρωπαϊκό επίπεδο», αφού «για πρώτη φορά εισάγεται η καθολική ρύθμιση των οφειλών των βιώσιμων επιχειρήσεων» εντός κλίματος συνεργασίας τόσο των πιστωτών μεταξύ τους, όσο και των τελευταίων με τον κοινό τους οφειλέτη προς τον σκοπό εξεύρεσης υλοποιήσιμης και κοινά αποδεκτής λύσης³⁴. Τούτο υλοποιείται πλέον εξωδικαστικά με τη βοήθεια τρίτου αμερόληπτου μέρους, εν προκειμένω του συντονιστή της διαδικασίας, ο

³⁰ Study for an evaluation and implementation of Directive 2008/52EC 'the Mediation Directive', National Report for Greece, 3.9, σ.45

³¹ <http://www.opemed.gr/?p=1453>

³² <http://akiatou.gr/el/article/exodikastikos-mihanismos-rythmisis-ofeilon-epiheiriseon-tis-antonias-kiatoy-dikigoroy>

³³ Study for an evaluation and implementation of Directive 2008/52EC 'the Mediation Directive', National Report for Greece, 3.9, σ.44)

³⁴ <http://www.opemed.gr/?p=3610>

οποίος πρέπει να είναι διαπιστευμένος διαμεσολαβητής, εγγεγραμμένος στον οικείο πίνακα του Υ.Δ.Δ.Α.Δ.

Επιπλέον, οι πρόσφατες τροποποιήσεις στον ΚΠολΔ με την εισαγωγή της δικαστικής μεσολάβησης (άρθρο 214B ΚΠολΔ) και της δυνητικής προσφυγής σε διαμεσολάβηση κατόπιν πρότασης του δικαστηρίου (214Γ ΚΠολΔ), κινητοποίησαν και πολλούς δικαστές, ιδίως σε οικογενειακές διαφορές, οι οποίοι κατά την ενώπιόν τους επ' ακροατηρίω διαδικασία άρχισαν να προτρέπουν τους διαδίκους να ενημερωθούν, άλλως να προσφύγουν στον θεσμό της διαμεσολάβησης, σε τομείς που έχουν εξουσία διαθέσεως του αντικειμένου της διαφοράς, όπως ενδεικτικά σε υποθέσεις περιουσιακές, επικοινωνίας με τα τέκνα και διατροφής³⁵.

Αξιοσημείωτη, όμως, στην ενεργοποίηση του Ν.3898/2010 στην ελληνική κοινωνία είναι η συμβολή και ιδιωτικών φορέων, όπως του Οργανισμού Προώθησης Εναλλακτικών Μεθόδων Επίλυσης Διαφορών (Ο.Π.Ε.Μ.Ε.Δ.), ο οποίος «αποτελεί το προϊόν της σύνθεσης των δυνάμεων είκοσι σημαντικών κοινωνικών εταίρων, φορέων της οικονομικής ζωής και της επιστημονικής κοινότητας»³⁶ και του Συνδέσμου Ελλήνων Διαμεσολαβητών (Σ.Ε.ΔΙ.). Αυτοί, μεταξύ άλλων, προωθούν συστηματικά τον θεσμό της διαμεσολάβησης σε πληθώρα διαφορών (εμπορικές, μισθωτικές, οικογενειακές, εργατικές, κατασκευαστικές, ανταγωνισμός, σήμα και ευρεσιτεχνία, μικροδιαφορές, ηλεκτρονικές διαμάχες) μέσω διοργάνωσης συνεδρίων, επιστημονικών ημερίδων, περιπτέρων πληροφόρησης κ.α.

Μέρος της επιτυχίας των δράσεών τους, ως προς τη διάδοση του θεσμού σε πρώτη φάση, είναι η σύναψη συμμαχιών με φορείς όπως ενδεικτικά το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αθηνών (Ε.Β.ΕΑ.)³⁷, την Κεντρική Ένωση Δήμων & Κοινοτήτων Ελλάδος (Κ.Ε.Δ.Ε.)³⁸, το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος (Τ.Ε.Ε.)^{39,40} τον Σύνδεσμο Ελλήνων Βιομηχάνων (Σ.Ε.Β.), την ανεξάρτητη αρχή του Συνηγόρου του Καταναλωτή⁴¹, η οποία σημειωτέον ασκεί ήδη επί δεκαετία επιτυχή -κατά ποσοστό 82% των εισερχόμενων σε αυτή υποθέσεων- διαμεσολάβηση (Θεοχάρης, 2015, σ.64), τον Συνήγορο του Πολίτη⁴² (Θεοχάρης, 2015, σ.62), τον Τραπεζικό Διαμεσολαβητή (*Obudsman*) για προσωπικά και καταναλωτικά δάνεια οφειλετών τραπεζών του Ν.4224/2013 (Θεοχάρης, 2015, σ.63), την

³⁵ <http://www.opemed.gr/?p=1759>

³⁶ <http://www.opemed.gr/?p=3610>

³⁷ <http://www.opemed.gr/?p=3643>

³⁸ <http://www.opemed.gr/?p=1874>

³⁹ <http://www.opemed.gr/?p=1795>

⁴⁰ <http://sedi.gr/index.php/el/events-el/48-2015-05-25-09-09-09>

⁴¹ <http://www.opemed.gr/?p=1826>

⁴² <http://www.opemed.gr/?p=1265>

Ελληνική Εταιρεία Διοικήσεως Επιχειρήσεων (Ε.Ε.Δ.Ε.), Σχολεία⁴³, Δικηγορικούς Συλλόγους, Επιμελητήρια^{44, 45}. Ομοίως, πολλοί δήμοι^{46, 47} στην Ελλάδα συμπράττουν πλέον με το Υ.Δ.Δ.Α.Δ. με σκοπό την ενημέρωση των πολιτών και ενδυνάμωση του θεσμού.

Επίσης, όπως προαναφέρθηκε, σήμερα υπάρχουν ήδη πέντε επίσημοι φορείς κατάρτισης υποψηφίων διαμεσολαβητών, στην Αθήνα (Α.Κ.Ε.Δ.-ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ), στον Πειραιά (ΚΕ.ΔΙ.Π.), στη Θεσσαλονίκη (Ινστιτούτο Κατάρτισης Διαμεσολαβητών Θεσσαλονίκης), στη Λάρισα (Ινστιτούτο Κατάρτισης Διαμεσολαβητών Λάρισας) και στην Αλεξανδρούπολη (Ινστιτούτο Κατάρτισης Διαμεσολαβητών Αλεξανδρούπολης). Ακόμη, αναμένεται η σύσταση περιφερειακού κέντρου εκπαίδευσης και πιστοποίησης διαμεσολαβητών στην Πελοπόννησο και συγκεκριμένα στην Τρίπολη⁴⁸, κατόπιν συνέργειας του Επιμελητηρίου Αρκαδίας, του Δικηγορικού Συλλόγου Αρκαδίας και του Ο.Π.Ε.Μ.Ε.Δ.⁴⁹

Οι εν λόγω φορείς, όπως επίσης τα επιμελητήρια της χώρας και πολλές Μ.Κ.Ο. και ινστιτούτα στην Ελλάδα, όπως *A.C.R.I., Mediation Lab*⁵⁰, *Greek Mediation Institute (G.M.I.)*⁵¹, *Metaplasis*⁵², συμβάλλουν ενεργά στη διάδοση της διαμεσολάβησης μέσω εξειδικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, ενημερωτικών ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών, χρήση των Μ.Μ.Ε. καθώς και με τη διοργάνωση *forum* και σεμιναρίων για τα οφέλη του θεσμού, απευθυνόμενων στο τόσο στο ευρύ κοινό, όσο και στον νομικό και επιχειρηματικό κόσμο.

Τέλος, επιχειρώντας μια παραγωγική αξιολόγηση (*formative evaluation*) της εν λόγω πολιτικής, η αποδοτικότητά της δύναται να αποτιμηθεί θετικά σε τελική ανάλυση κόστους, οφέλους και χρησιμότητας (Λαδή Στέλλα, 2008, σσ.87,89 · Hague and Harrop, 2011, σ.552). Και τούτο διότι εν προκειμένω έχει επιτευχθεί, κατά την εφαρμογή της, ισοζύγιο εισροών-εκροών, αφού ο κρατικός προϋπολογισμός δεν επιβαρύνθηκε λόγω της πρόβλεψης είσπραξης από το Ελληνικό Δημόσιο των παραβόλων αδειοδότησης από τους φορείς κατάρτισης και των παραβόλων εκπαίδευσης και συμμετοχής στις εξετάσεις από τους υποψήφιους διαμεσολαβητές. Σύμφωνα μάλιστα με την ως άνω Μελέτη της

⁴³ <http://www.opemed.gr/?p=1968>

⁴⁴ <http://www.opemed.gr/?p=2579>

⁴⁵ <http://sedi.gr/index.php/el/news-el/new-el/31-2015-02-18-18-31-32>

⁴⁶ <http://sedi.gr/index.php/el/news-el/new-el/32-2015-02-18-19-06-01>

⁴⁷ <http://sedi.gr/index.php/el/events-el/51-2015-06-04-17-14-50>

⁴⁸ <http://www.ert.gr/perifereiakoi-stathmoi/tripoli/idrythike-institouto-katartisis-diamesolaviton-stin-tripoli/>

⁴⁹ <http://www.opemed.gr/?p=1834>

⁵⁰ <http://themediationlab.com/>

⁵¹ <http://gmi-mediation.com/>

⁵² <http://metaplasis.org/socialmediation>

Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁵³, «από άποψη αποτελεσματικότητας, το κόστος μεταφοράς της Οδηγίας για τη Διαμεσολάβηση ήταν χαμηλό στην Ελλάδα» (Π.Β, σ.44), όπως σχεδόν σε όλα τα κράτη μέλη⁵⁴ (Π.Α., σ.79).

2.7 Ανακεφαλαίωση

Τα ανωτέρω στάδια της εθνικής πολιτικής για την ένταξη της διαμεσολάβησης στην ελληνική έννομη τάξη και κοινωνία, έως τη σημερινή της αξιολόγηση, ενδεχομένως, καταδεικνύουν μια έλλειψη αρχικού σχεδιασμού και συντονισμού φορέων και δράσεων. Επίσης, οι αλληπάλληλες νομοθετικές ρυθμίσεις/συμπληρώσεις/βελτιώσεις δείχνουν ότι τόσο το ελληνικό δικαιοσύνη σύστημα, όσο και η κοινωνία, ήταν ανέτοιμες να ενσωματώσουν τον εισαγόμενο «καινά δαιμόνια» τούτο θεσμό, γέννημα μιας περισσότερο «εκ των άνω» διαμόρφωσης πολιτικής, που εισήχθη στη χώρα μας από τον κοινοτικό νομοθέτη, πολλώ δε μάλλον όταν μια τέτοια ενσωμάτωση προϋποθέτει πρωτίστως και μια εκ των βάθρων αλλαγή κουλτούρας⁵⁵ (Π.Α., σ.79).

Παρά ταύτα, διακρίνουμε σήμερα ένα σταθερό ενδιαφέρον πληθώρας φορέων, κρατικών και ιδιωτικών, σε κεντρικό αλλά και τοπικό επίπεδο, προς εδραίωση του θεσμού της διαμεσολάβησης στην επίλυση συγκρούσεων μέσα από πρωτοβουλίες, ενημερωτικές δράσεις και θεσμικές παρεμβάσεις⁵⁶, έως και την εκ νέου συγκρότηση κυβερνητικής ατζέντας. Τούτο δεν είναι ασφαλώς αρκετό για να καταμετρώμε θεαματικά ποσοστά επίλυσης διαφορών μέσω της διαμεσολάβησης⁵⁷ έναντι της δικαστικής οδού. Σαφώς, όμως, διαφαίνεται μια πίστη στην αξία του θεσμού ως προς την επίτευξη του βασικού στόχου της καλύτερης πρόσβασης στη δικαιοσύνη, σύμφωνα με την κοινοτική Οδηγία και μία προοπτική για την αποσυμφόρηση των ελληνικών δικαστηρίων και την αναμόρφωση των διαπροσωπικών σχέσεων.

Τόσο οι αναφερθείσες νομοθετικές εξελίξεις, όσο και η συνεχόμενη ενημέρωση της νομικής κοινότητας και της κοινωνίας πολιτών από τους ανωτέρω φορείς καθιστούν σήμερα όλο και πιο προσφιλή και οικεία τη χρήση της διαμεσολάβησης. Φαίνεται δηλαδή

⁵³ Study for an evaluation and implementation of Directive 2008/52EC ‘the Mediation Directive’, National Report for Greece, 3.9, σ.44

⁵⁴ Study for an evaluation and implementation of Directive 2008/52EC ‘the Mediation Directive’, Final Report, 4.6 Conclusions and Recommendations, Efficiency, Utility, σ.79

⁵⁵ Study for an evaluation and implementation of Directive 2008/52EC ‘the Mediation Directive’, Final Report, 4.6 Conclusions and Recommendations, Effectiveness, σ.79

⁵⁶ <http://www.lawnet.gr/news/tropopoiiseis-nomoparaskeuastiki-epitropi-gia-tin-metarru8misi-tis-diamesolabisis-36987.html>

⁵⁷ <http://www.kathimerini.gr/918594/article/epikairothta/ellada/diamesolavsh-sta-xartia>

να έχει ανοιχθεί πλέον ο δρόμος προς την επιθυμητή ουσιαστική και ταχεία διευθέτηση των διαφορών, μέσω κοινά αποδεκτών (*win-win*) συμφωνιών⁵⁸, όσο και προς την επίτευξη ενός απώτερου και παράπλευρου, αλλά εξίσου σημαντικού στόχου, ήτοι αυτού της κοινωνικής ειρήνης⁵⁹ (Λαδή και Νταλάκου, 2008, σ.88 · Vedung 2006)⁶⁰. Δεν θα ήταν άστοχο, εν προκειμένω, να επισημάνουμε ότι η «εκ των κάτω» εφαρμογή πολιτικής άρχισε μόλις επτά χρόνια μετά την εισαγωγή του θεσμού στην ελληνική έννομη τάξη.

⁵⁸ <http://www.opemed.gr/?p=2012>

⁵⁹ <http://sedi.gr/index.php/el/news-el/members-articles-el/52-o-rolos-tis-diamesolavisis-sti-diasosi-ton-synaisthimon-kai-tis-koinonikis-eirinis>

⁶⁰ <http://www.opemed.gr/?p=1448>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΕΠΩΦΕΛΗΣ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

3.1 Εισαγωγή

Τα οφέλη της διαμεσολάβησης στην επίλυση διαφορών είναι πολλαπλά και σημαντικά για την αναβάθμιση της ποιότητας απονομής δικαιοσύνης και τη διατήρηση του κοινωνικού ιστού. Ο όρος «επίλυση διαφορών» (*Dispute Resolution*) περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα διαδικασιών επίλυσης διαφορών, από τις πλέον ανεπίσημες διαπραγματεύσεις, τη διαμεσολάβηση, ως θεσμοθετημένο -μεταξύ άλλων- εναλλακτικό τρόπο επίλυσης διαφορών (*A.D.R.*), έως την προσφυγή στον δικαστικό αγώνα (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σ.77). Ειδικότερα, η εν λόγω κοινοτική Οδηγία 2008/52/EK επιχείρησε να διασφαλίσει αυτή ακριβώς τη δυνατότητα επιλογής των ευρωπαϊών πολιτών, τοποθετώντας τη διαμεσολάβηση σε ισόβαθμη θέση με τη δικαστική οδό (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σ.117). Σκοπός της, η βελτίωση πρόσβασης των πολιτών των κρατών-μελών σε ένα «αποδοτικό και ταχύ σύστημα διευθέτησης διαφορών» (Θεοχάρης, 2015, σ.82).

Για τον λόγο αυτό, ένα εκ των βασικών πλεονεκτημάτων από τη χρήση της διαμεσολάβησης στην έννομη τάξη μιας χώρας είναι αυτό της επιτάχυνσης απονομής δικαιοσύνης⁶¹, η οποία συνεπάγεται τη γρηγορότερη άρση της εκκρεμοδικίας και αυτή με τη σειρά της, την αποκατάσταση του αισθήματος ασφάλειας δικαίου, παράγοντος σημαντικού για την ανάπτυξη, την επιχειρηματικότητα και την ευημερία⁶². Τούτο αποκτά ιδιαίτερη σημασία στην σύγχρονη ελληνική έννομη τάξη, η οποία θα επωφεληθεί σφόδρα από την σε αυτή ενεργητική ένταξη της διαμεσολάβησης, δεδομένης της γνωστής στη χώρα μας οικονομικής και αναπτυξιακής ύφεσης, αλλά και της αδιαμφισβήτητης καθυστέρησης στη λειτουργία του δικαστικού συστήματος⁶³.

Έτερο βασικό και όχι ήσσονος σημασίας πλεονέκτημα της αξιοποίησης της διαμεσολάβησης στην ελληνική κοινωνία είναι αυτό της ειρήνευσης, η οποία επιτυγχάνεται μέσα από τη συνεργατική, διαλεκτική επίλυση μιας διαφοράς. Τούτο

⁶¹ <http://www.opemed.gr/?p=1625>

⁶² <http://dikastis.blogspot.gr/2015/04/m.html>

⁶³ <http://www.opemed.gr/?p=1448>

προϋποθέτει μια εναλλακτική και δημιουργική προσέγγιση του κοινωνικού φαινομένου της σύγκρουσης (Besemer, 2014, σσ.4,8,15), η οποία, στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες, συχνά πυροδοτείται λόγω της αναγκαίας μείξης διαφορετικών κουλτούρων, θρησκειών, πολιτισμών (Besemer, 2014, σ.186).

Ως τέτοια κοινωνία, η χώρα μας, λόγω του επίκαιρου μεταναστευτικού ζητήματος, σε συνδυασμό με τις αλυσιδωτές επιπτώσεις της δημοσιονομικής κρίσης, έχει αρκετά «μέτωπα» σύγκρουσης να επιλύσει. Εν προκειμένω, η διαμεσολάβηση έχει πολλά να προσφέρει, όχι μόνο στην επίλυση διαφορών *stricto sensu*, αλλά προκειμένου οι αρχές της και η φιλοσοφία της «να επιφέρουν την πολυπόθητη αρμονία και ειρήνη και σε άλλους τομείς της κοινωνικής και οικονομικής ζωής» (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σ.72).

3.2 Η καθυστέρηση απονομής δικαιοσύνης στην Ελλάδα

Σύμφωνα με τον πρώτο εν έτει 2013 κοινοτικό Πίνακα Αξιολόγησης της ποιότητας απονομής δικαιοσύνης των κρατών-μελών της Ε.Ε. (*E.U. Justice Scoreboard*), «η καθυστέρηση στην απονομή δικαιοσύνης συνιστά έλλειψη απονομής δικαιοσύνης» (*E.U. Justice Scoreboard, Key Findings, σ.6*)⁶⁴. Κατ' άλλη άποψη, η βραδύτητα στην οριστική και τελεσίδικη διάγνωση μιας υποθέσεως αποτελεί «μορφή αρνησιδικίας»⁶⁵, ακόμη και «προσβολή του συνταγματικού δικαιώματος έννομης προστασίας»⁶⁶.

Από την άλλη πλευρά, είναι κοινός τόπος ότι η βραδεία απόδοση δικαιοσύνης σε μια χώρα αποτελεί παράγοντα ανασταλτικό για κάθε είδους επένδυση, επιχειρηματική πρωτοβουλία, ανάπτυξη (Μασουράκης *et al*, 2017). Παράλληλα, το περί δικαίου αίσθημα των πολιτών κλονίζεται, το κράτος δικαίου υπονομεύεται, το διεθνές κύρος μιας χώρας πλήττεται. Εξ αντιδιαστολής, το ίδιο ακριβώς επισημαίνεται στις εισαγωγικές παρατηρήσεις του πρόσφατου κοινοτικού Πίνακα Αξιολόγησης του έτους 2017 με τη φράση :

«ένα αποτελεσματικό δικαιοσύνη σύστημα στηρίζει την ανάπτυξη και υπερασπίζεται τα θεμελιώδη δικαιώματα .. διασφαλίζοντας ότι οι ιδιώτες και οι επιχειρήσεις μπορούν να απολαμβάνουν πλήρως τα δικαιώματά για την ενδυνάμωση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και την εδραίωση ενός φιλικού για την επιχειρηματικότητα και τις επενδύσεις περιβάλλοντος

⁶⁴ http://ec.europa.eu/justice/effective-justice/files/justice_scoreboard_communication_en.pdf

⁶⁵ <http://www.hba.gr/5Ekdosis/UplPDFs/sylltomos14/563-574%20Fortsakis%202014.pdf>

⁶⁶ <http://dikastis.blogspot.gr/2015/04/m.html>

στην ενιαία αγορά»⁶⁷ (E.U. Justice Scoreboard, Introduction, σ.1).

Δυστυχώς, παρά τις αξιοσημείωτες μεταρρυθμίσεις που λαμβάνουν χώρα στον τομέα της δικαιοσύνης στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, εκ των οποίων κάποιες, πράγματι, αποτυπώνονται θετικά στον ως άνω κοινοτικό Πίνακα (E.U. Justice Scoreboard) του έτους 2017⁶⁸, με στατιστικά στοιχεία από το 2010 έως το 2015⁶⁹, εν τούτοις, οι καθυστερήσεις στη δικαιοσύνη παραμένουν σοβαρές (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σσ.79-82).

Ειδικότερα, σύμφωνα με τον ως άνω Πίνακα, η χώρα μας είναι προτελευταία, μετά την Ιρλανδία, επί συνόλου 24 κρατών-μελών που έδωσαν στοιχεία για την έρευνα, η οποία αποτυπώνει το ποσοστό αναλογίας μεταξύ του όγκου των αστικών/εμπορικών/διοικητικών και άλλων υποθέσεων που εισάγονται στα πρωτοβάθμια δικαστήρια κατ' έτος και του όγκου αυτών που επιλύονται κατ' έτος από τα δικαστήρια αυτά⁷⁰. Εάν λάβουμε μάλιστα υπ' όψιν ότι όσες υποθέσεις δεν επιλύονται εντός τους έτους εισαγωγής τους, προστίθενται στην ύλη του επόμενου δικαστικού έτους κ.ο.κ., η δυσλειτουργία στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης καθίσταται προφανής (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σσ.80-82).

Όμως, τα πορίσματα των διαγραμμάτων του εν λόγω κοινοτικού Πίνακα του 2017 είναι ακόμη πιο απογοητευτικά όσον αφορά στις υποθέσεις που εκκρεμούν στα πρωτοβάθμια διοικητικά δικαστήρια της χώρας. Σύμφωνα με αυτά, η Ελλάδα είναι το τελευταίο κράτος-μέλος, επί συνόλου 24 που έδωσαν στοιχεία, σε όγκο εκκρεμών διοικητικών υποθέσεων, παρά την εν έτει 2015 αισθητή μείωση του όγκου αυτού σε σχέση με τα προηγούμενα έτη⁷¹.

Αντίστοιχα με τα ανωτέρω είναι και τα πορίσματα του Συμβουλίου της Ευρώπης, το οποίο έχει συστήσει την ειδική Ευρωπαϊκή Επιτροπή του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης (The European Commission for the Efficiency of Justice-CEPEJ), με σκοπό τη βελτίωση της λειτουργίας της δικαιοσύνης και την προώθηση των απαραίτητων εργαλείων, μεταξύ των οποίων και η διαμεσολάβηση⁷². Σύμφωνα, μάλιστα με μελέτη του τελευταίου, η Ελλάδα κατέχει την 4^η θέση στις παραβιάσεις της εύλογης διάρκειας δίκης, μεταξύ των 47 κρατών-μελών του και αριθμεί τα τελευταία 20 χρόνια πάνω από 400 καταδίκες σε αποζημιώσεις από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο

⁶⁷ http://ec.europa.eu/newsroom/document.cfm?doc_id=43918

⁶⁸ http://ec.europa.eu/newsroom/document.cfm?doc_id=43918

⁶⁹ αφορώσες κυρίως στη μείωση των κατατιθέμενων δικογράφων και στην επίλυση διοικητικών υποθέσεων το έτος 2015, συγκριτικά με προηγούμενα έτη (European Justice Scoreboard 2017, Figure 3, σ.6, Figure 6, σ.8, Figure 9, σ.10)

⁷⁰ European Justice Scoreboard 2017, Figure 7, σ.9

⁷¹ European Justice Scoreboard 2017, Figure 12, σ.11

⁷² <http://www.hba.gr/5Ekdosis/UplPDFs/sylltomos14/563-574%20Fortsakis%202014.pdf>

Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (άρθρο 6, παρ. 1 Ε.Σ.Δ.Α.) για τις υπερβολικές καθυστερήσεις στη δικαιοσύνη⁷³.

Ομοίως, πρόσφατη δημοσιευμένη έκθεση του Εθνικού Κέντρου Πολιτειακών Δικαστηρίων των Η.Π.Α. σχετικά με την αποτελεσματικότητα του ελληνικού δικαστικού συστήματος, που εκπονήθηκε κατόπιν πρωτοβουλίας της Επιτροπής Νομοθετικής Μεταρρύθμισης του Ελληνοαμερικανικού Εμπορικού Επιμελητηρίου, αναφέρθηκε μεν στο «υψηλό επίπεδο νομικής κατάρτισης των δικαστικών λειτουργών και του παραγόμενου έργου», αφετέρου δε, στο σημαντικότερο πρόβλημα της καθυστέρησης στην απονομή της ελληνικής δικαιοσύνης⁷⁴.

3.3 Η διαμεσολάβηση για την ταχύτερη απονομή δικαιοσύνης

Όσο κοινό τόπο αποτελεί, σύμφωνα με τα ανωτέρω, η καθυστέρηση στην απονομή δικαιοσύνης στην Ελλάδα, άλλο τόσο επισημαίνεται από τους αρμόδιους φορείς (κοινοτικούς και εθνικούς, κρατικούς και ιδιωτικούς), από έγκριτους έλληνες νομικούς^{75, 76}, καθώς και από τους συντάκτες των πορισμάτων των ανωτέρω εκθέσεων/αξιολογήσεων/μελετών ότι οι εναλλακτικοί τρόποι επίλυσης διαφορών, με δημοφιλέστερη τη διαμεσολάβηση, αποτελούν μέρος της λύσης αυτού του ακανθώδους ελληνικού προβλήματος. Ειδικότερα, σύμφωνα με τη Μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την αξιολόγηση της εφαρμογής της κοινοτικής Οδηγίας για τη διαμεσολάβηση στην Ελλάδα⁷⁷:

«η διαμεσολάβηση θα οδηγήσει σε αισθητά ταχύτερη επίλυση των διαφορών. Σήμερα, η εκδίκαση των υποθέσεων σε δεύτερο βαθμό μπορεί να λάβει 10 με 15 χρόνια. Για παράδειγμα, αγωγές κατατεθειμένες σήμερα σε κάποιες περιοχές θα μπορεί να εκδικασθούν σε πρώτο βαθμό το 2018. Διαφορές που υπάγονται σε διαμεσολάβηση/δικαστική μεσολάβηση αναμένεται να επιλυθούν σε κάποιες περιπτώσεις μόνο σε μία συνεδρία με τον διαμεσολαβητή» (Π.Β., σ.44).

Το συμπέρασμα αυτό συνάδει με τα ανωτέρω αναφερθέντα πορίσματα του Πίνακα Αξιολόγησης της ποιότητας απονομής δικαιοσύνης των κρατών-μελών της Ε.Ε. του έτους 2017 (*E.U. Justice Scoreboard*) για τη χώρα μας, τόσο σε σχέση με τον αργό ρυθμό

⁷³ <http://dikastis.blogspot.gr/2015/04/m.html>

⁷⁴ <http://www.kathimerini.gr/918641/article/epikairothta/politikh/ta-pragmatika-provlhmata-ths-dikaiosynhs>

⁷⁵ <http://www.hba.gr/5Ekdosis/UplPDFs/sylltomos14/563-574%20Fortsakis%202014.pdf>

⁷⁶ <http://dikastis.blogspot.gr/2015/04/m.html?m=1>

⁷⁷ Study for an evaluation and implementation of Directive 2008/52EC ‘the Mediation Directive’, National Report for Greece, 3.9 Conclusions, σ. 44

δικαστικής επίλυσης των εισαγόμενων κατ' έτος υποθέσεων σε πρώτο βαθμό και κατ' επέκταση τον ακόμη αργότερο σε δεύτερο βαθμό, όσο και σε σχέση με την καθυστέρηση στη διοικητική δίκη (Π.Ε., σ.9,11).

Η καθυστέρηση μάλιστα αυτή δεν είναι καθόλου ασύνδετη με τα διαγράμματα του άνω Πίνακα (Π.Ε., Δ.30,31, σ.24) που συγκαταλέγουν την Ελλάδα στις τελευταίες χώρες/ κράτη-μέλη, από τις 26 συνολικά που έδωσαν στοιχεία στην έρευνα, σχετικά με τις προσπάθειες κινητοποίησης της εθελοντικής χρήσης εναλλακτικών μεθόδων επίλυσης διαφορών καθώς και τη χρήση της από Φεβρουαρίου 2015 Ευρωπαϊκής διαδικτυακής πλατφόρμας επίλυσης διαφορών (*European online dispute resolution-O.D.R. platform*). Μάλιστα, σύμφωνα με έτερη μελέτη που χρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «ο χρόνος που χάνεται λόγω της μη προσφυγής σε διαμεσολάβηση υπολογίζεται σε 331 έως 446 επιπρόσθετες ημέρες κατά μέσο όρο στην Ευρωπαϊκή Ένωση ..» (Δελτίο Τύπου ΕΕ, 24.11.2011).

Οι ανωτέρω διαπιστώσεις περί της ταχύτερης επίλυσης των υποθέσεων μέσω της αξιοποίησης της διαμεσολάβησης, δεν φαίνεται να βρίσκουν σήμερα ασύμφωνους τους εθνικούς κρατικούς φορείς, αφού, ως προελέχθη, αφενός μεν από 03.08.2017 ετέθη σε ισχύ ο εξωδικαστικός μηχανισμός ρύθμισης οφειλών του Ν.4469/2017 από τη συσταθείσα για τον σκοπό αυτό Ειδική Γραμματεία Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους (Ε.Γ.Δ.Ι.Χ.)⁷⁸, «με επίκεντρο τη διαπραγμάτευση ..», όπως δήλωσε ο Γ.Γ. του Ο.Π.Ε.Μ.Ε.Δ. Νικόλας Κανελλόπουλος, μεταξύ επιχειρήσεων, τραπεζών, προμηθευτών, εφορίας και ασφαλιστικών ταμείων και με τη βοήθεια του συντονιστή/διαμεσολαβητή.

Επίσης, είναι επίκαιρη η συζήτηση σε εθνικό κρατικό επίπεδο περί της επεκτάσεως της κοινοτικής Οδηγίας και σε διοικητικές διαφορές⁷⁹ (Θεοχάρης, 2015, σσ.367-368), όπου το κράτος ενεργεί ως ιδιώτης (*fiscus*), περιλαμβανομένων και διαφορών με φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης, συμφώνως και με τη Μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁸⁰. Ως εκ τούτου, μεγάλος όγκος εκ των άνω υποθέσεων που θα απασχολούσαν επί χρόνια την ελληνική δικαιοσύνη πρόκειται να αποσυμφορήσουν το ελληνικό δικαστικό σύστημα. Με τον τρόπο αυτό, επιτυγχάνεται όχι μόνο η ταχύτητα, αλλά ταυτοχρόνως και η ποιότητα απονομής δικαιοσύνης, αφού τα δικαστήρια θα απασχολούνται με τις υποθέσεις εκείνες που είτε χρήζουν αποκλειστικώς δικαιοδοτικής κρίσης (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σσ.117-118),

⁷⁸ <http://www.opemed.gr/?p=3610>

⁷⁹ <http://www.opemed.gr/?p=1952>

⁸⁰ Study for an evaluation and implementation of Directive 2008/52EC 'the Mediation Directive', National Report for Greece, 3.9 Conclusions, σ.44

είτε η δικαστική τους επίλυση έχει αναχθεί σε θέμα αρχής από τα μέρη (Besemer, 2014, σ.7).

Ομοίως, κατ' εκτίμηση του τομέα μακροοικονομικής ανάλυσης και ευρωπαϊκής πολιτικής που δημοσιεύθηκε με επιμέλεια του Παρατηρητηρίου Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος και του Τομέα Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος και Ρυθμιστικών Πολιτικών του Σ.Ε.Β.⁸¹, ένας εκ των βασικών αξόνων στη βελτίωση της ταχύτητας απονομής δικαιοσύνης είναι και *«η περαιτέρω αποσυμφόρηση του συστήματος μέσω πρόκρισης των εξωδικαστικών μηχανισμών επίλυσης»*. Σύμφωνα με τη σχετική έκθεση, από την υλοποίηση των προτεινόμενων σε αυτή παρεμβάσεων, μεταξύ των οποίων η διαμεσολάβηση και η υποχρεωτική χρήση της σε κάποιες περιπτώσεις (π.χ. βάσει ύψους διαφοράς), δύναται να αυξηθεί ο ρυθμός επίλυσης των υποθέσεων κατά ποσοστό 100%.

Σχετικά με την αναφερόμενη ως άνω υποχρεωτική χρήση της διαμεσολάβησης, αξιοσημείωτα είναι τα εντυπωσιακά ποσοστά (93%) της πρόσφατης έρευνας του Σ.Ε.ΔΙ. υπέρ αυτής σε διάφορα πεδία διαφορών⁸² (Π.Δ). Το ζήτημα δε αυτό της υποχρεωτικής υπαγωγής σε διαμεσολάβηση κάποιων διαφορών, σε ένα στάδιο πριν τη δικαστική οδό έχει απασχολήσει αρκετά τους εμπλεκόμενους φορείς⁸³, πολλοί εκ των οποίων διατυπώνουν επιφυλάξεις κατά πόσον μια υποχρεωτική υπαγωγή σε μια εθελοντική κατά βάση διαδικασία συνάδει με τη φύση του θεσμού (Συνήγορος, 2013, σ.56).

Αρκετός προβληματισμός μάλιστα υπήρξε σχετικά με τη συνταγματικότητα της υποχρεωτικής υπαγωγής σε διαμεσολάβηση σε σχέση με το δικαίωμα των πολιτών ως προς την πρόσβαση στο φυσικό τους δικαστή. Αισίως, τα ζητήματα αυτά λύθηκαν από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Δ.Ε.Ε.)⁸⁴, το οποίο έκρινε συμβατή με το δίκαιο της Ε.Ε. την υποχρεωτική διαμεσολάβηση πριν την προσφυγή σε δικαστικό όργανο⁸⁵ (Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε. C-134/22.05.2010 · Θεοχάρης, 2015, σ.125).

Ως εκ τούτου, την υποχρεωτική διαμεσολάβηση ως μέσο επιτάχυνσης απονομής δικαιοσύνης υποστηρίζει σήμερα και σημαντική μερίδα του νομικού κόσμου (δικαστές, δικηγόροι, διαμεσολαβητές). Σύμφωνα με σχετικό άρθρο του Δημητρίου Φούκα, Προέδρου Πρωτοδικών-Ειδικού Ανακριτή στη διαφθορά στην Εφημερίδα «Καθημερινή» της 17.07.2017,

⁸¹ http://www.sev.org.gr/Uploads/Documents/50374/SPECIAL%20REPORT_14_6_2017.pdf

⁸² <http://sedi.gr/index.php/el/news-el/initiative-el/76-apotelesmata-tis-erevna-tou-sedi-gia-ti-diamesolavisi>

⁸³ <http://www.opemed.gr/?p=3643>

⁸⁴ <https://blog.cpradr.org/2017/08/10/eu-court-backs-mandatory-mediation-referral/amp/>

⁸⁵ http://www.lawnet.gr/mlawnet/show_news.php?id=36862

«η συσσώρευση των υποθέσεων και η συνεχής εισαγωγή νέων σε ένα σύστημα, το οποίο έχει υπερβεί τις δυνατότητές του δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν παρά μόνο με την εισαγωγή νέων θεσμών, όπως ο προδικαστικός έλεγχος των ασκούμενων ένδικων βοηθημάτων και η υποχρεωτική δικαστική διαμεσολάβηση»⁸⁶.

Στην ίδια εφημερίδα, άρθρο της δικηγόρου Ιωάννας Μάνδρου της 16.07.2017, με αναφορά στα πορίσματα της ως άνω έρευνας του Σ.Ε.ΔΙ.⁸⁷, επισημαίνει ότι «δικαστές και νομικοί προτείνουν ως μονόδρομο τη νομοθετική πρόβλεψη για υποχρεωτική διαμεσολάβηση σε σειρά υποθέσεων και προσφυγή στα δικαστήρια μόνο εάν η προσπάθεια διαμεσολάβησης δεν είναι επιτυχής»⁸⁸. Σύμφωνα δε με τον δικηγόρο/διαμεσολαβητή Δημήτρη Θεοχάρη, το ιταλικό μοντέλο υπαγωγής κάποιων διαφορών σε υποχρεωτική διαμεσολάβηση αποτελεί μοναδική λύση στο ελληνικό πρόβλημα καθυστέρησης στην απονομή δικαιοσύνης, «δεδομένης και της ομοιότητας με την ελληνική νομική παράδοση» (Θεοχάρης, 2015, σσ.380-381). Επίσης, το ιταλικό παράδειγμα είναι ενδιαφέρον για την Ελλάδα και λόγω της «νοοτροπίας πολιτών, κοντινής προς την ελληνική» (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σ.95)

Σημειώτεον ότι όπου εφαρμόστηκε η διαμεσολάβηση είτε ως υποχρεωτικό στάδιο πριν τη δικαστική προσφυγή (π.χ. Ιταλία, Καλιφόρνια Η.Π.Α., Καναδάς, Αργεντινή) (Θεοχάρης, 2015, σσ.123,380 · Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σσ.83-97), είτε κινητοποιήθηκε η χρήση της με τη μορφή επιβολής των δικαστικών εξόδων στο μέρος που δεν συναίνεσε στην επίλυση της διαφοράς με διαμεσολάβηση (π.χ. Ηνωμένο Βασίλειο) (Θεοχάρης, 2015, σ.382), μειώθηκε δραστικά η ροή των υποθέσεων που συσσωρεύονται στα δικαστήρια (ειδικά στην Ιταλία κατά 1.000.000 τον χρόνο⁸⁹)⁹⁰.

Επίσης, καθόλου τυχαίο δεν είναι ότι, σύμφωνα με τη σχετική Μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, πολλά κράτη-μέλη προωθούν ενεργά τη διαμεσολάβηση στις έννομες τάξεις τους είτε με τη μορφή φορολογικών ή άλλων κινήτρων, κυρίως στις οικογενειακές διαφορές, είτε επιβολής κυρώσεων από τη μη προσφυγή σε διαμεσολάβηση σε κάποιες υποθέσεις⁹¹ (Θεοχάρης, 2015, σσ.378-384). Με αναφορά στις ανωτέρω μελέτες, ο ευρωβουλευτής Κ. Χρυσόγονος τόνισε προσφάτως την ανάγκη προώθησης της διαμεσολάβησης στους πολίτες της Ε.Ε. για την αποτελεσματικότερη και ταχύτερη

⁸⁶ <http://www.kathimerini.gr/918641/article/epikairothta/politikh/ta-pragmatika-provlhmata-ths-dikaiosynhs>

⁸⁷ <http://sedi.gr/index.php/el/news-el/initiative-el/76-apotelesmata-tis-erevna-tou-sedi-gia-ti-diamesolavisi>

⁸⁸ <http://www.kathimerini.gr/918594/article/epikairothta/ellada/diamesolavsh-sta-xartia>

⁸⁹ <http://www.thessaloniki-lawfirm.gr/view-new.asp?ItemID=74&ns=1&Ngpcid=1>

⁹⁰ <http://www.opemed.gr/?p=1878>

⁹¹ Study for an evaluation and implementation of Directive 2008/52EC 'the Mediation Directive', Final Report, 3.6 Financial Aspects, σ.58-60

απονομή δικαιοσύνης, αφήνοντας ανοικτό το ενδεχόμενο της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης υπό προϋποθέσεις⁹².

Εξάλλου, όπως προελέγχθη, κινητήριος δύναμη για την ένταξη των εναλλακτικών μεθόδων επίλυσης διαφορών, με πρωτοπόρο τις χώρες των Η.Π.Α. (Θεοχάρης, 2015, σσ.10-11) και στη συνέχεια το Ηνωμένο Βασίλειο από την Ευρώπη⁹³, ήταν η προσπάθεια αποσυμφόρησης του δικαστικού συστήματος των χωρών αυτών. Αυτή η αποσυμφόρηση, με τη διαμεσολάβηση, όχι ως «πανάκεια», αλλά ως ισότιμη επιλογή επίλυσης μιας διαφοράς, είτε μέσω αυτής, είτε παράλληλα με την προσφυγή στα δικαστήρια (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σσ.78,117 · Θεοχάρης, 2015, σ.135), επιταχύνει τους δικαστικούς μηχανισμούς και βελτιώνει την ποιότητα απονομής της δικαιοσύνης⁹⁴.

Ορθώς δε υποστηρίζεται ότι «η απονομή δικαιοσύνης με εύλογο ρυθμό είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τον βαθμό πολιτισμού της κοινωνίας στο πλαίσιο της οποίας απονέμεται»⁹⁵. Και μια τέτοια επιτάχυνση απονομής δικαιοσύνης αποκτά αναμφίβολα προστιθέμενη αξία στη χώρα μας, ένεκα της συγκυρίας της οικονομικής κρίσης, αφού είναι ομοίως άρρηκτα συνδεδεμένη με την εδραίωση του αισθήματος ασφάλειας δικαίου των ελλήνων πολιτών και κατ' επέκταση με την πολυπόθητη ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας⁹⁶, την προσέλκυση κεφαλαίων και επενδύσεων, την αύξηση της επιχειρηματικότητας και της απασχόλησης⁹⁷.

Παραπλεύρως, ωφελούνται ούτω και ο κρατικός προϋπολογισμός από την εξοικονόμηση πόρων και την περικοπή δαπανών καθώς και οι πολίτες από τη δυσανάλογη -σε σχέση με το χαμηλότερο κόστος της διαμεσολάβησης- δικαστική δαπάνη (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σ.69 · Blohorn-Brenneur, 2016, σσ.72-74) και τη γραφειοκρατία. Σύμφωνα μάλιστα με την ως άνω μελέτη του Σ.Ε.Β., με την πρόκριση των εξωδικαστικών μηχανισμών επίλυσης διαφορών, μεταξύ άλλων, «μπορούν να εξοικονομηθούν έως και 800.000 ανθρωποημέρες, 235 εκατομμύρια ευρώ για το Ελληνικό Δημόσιο, αύξηση του ρυθμού επίλυσης των υποθέσεων έως και 100% και δημιουργία 1.400 θέσεων εργασίας για .. εξειδικευμένους επιστήμονες» (Μασουράκης *et all*, 2017).

⁹² <http://www.opemed.gr/?p=2648>

⁹³ <https://www.promediate.co.uk/mediation-directive-eu-parliament-pushes-forward/>

⁹⁴ <http://www.opemed.gr/?p=1759>

⁹⁵ <http://www.hba.gr/5Ekdosis/UplPDFs/sylltomos14/563-574%20Fortsakis%202014.pdf>

⁹⁶ <http://www.opemed.gr/?p=1387>

⁹⁷ http://www.sev.org.gr/Uploads/Documents/50374/SPECIAL%20REPORT_14_6_2017.pdf

3.4 Ο ρόλος δικηγόρων και δικαστών

Σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ. 1 του Ν.3898/2010, σε όλες τις ανωτέρω μορφές διαμεσολάβησης, τα μέρη προσέρχονται υποχρεωτικώς μετά του νομικού τους παραστάτη/δικηγόρου (*mediation advocate*). Ως εκ τούτου, ο ρόλος τους στην προώθηση αλλά και διευκόλυνση της διαμεσολάβησης με στόχο την εύρεση λύσεως είναι καίριος (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σσ.37,39 · Blohorn-Brenneur, 2016, σσ.153-159). Ομοίως, καθοριστικός είναι και ο ρόλος των ελλήνων δικαστών, οι οποίοι μάλιστα εκ της ισχύουσας νομοθεσίας, θα πρέπει να ενθαρρύνουν τα μέρη να προσφεύγουν στη διαμεσολάβηση, όταν, κατά την κρίση τους, τούτο ενδείκνυται από τη φύση της ένδικης διαφοράς (Blohorn-Brenneur, 2016, σσ.167-169).

Ειδικά, δε για τους δικηγόρους, πολλά έχουν ειπωθεί κατά καιρούς σε σχέση με την υποτίμηση από πλευράς τους της διαμεσολάβησης, άλλως της εχθρικής στάσης τους προς αυτή⁹⁸, ορμώμενοι εκ του φόβου συρρίκνωσης της επαγγελματικής τους ύλης⁹⁹. Ακόμη, όμως και εάν ως έναν βαθμό τούτο είναι αληθές, σε κάθε περίπτωση δεν θα πρέπει να εκπλήσσει. Αρκεί να σημειωθεί ότι ακόμη και στη χώρα της πιο διαδεδομένης και επιτυχούς χρήσης της διαμεσολάβησης, τις Η.Π.Α., αμερικανοί δικηγόροι έχουν μεταφράσει τον όρο *A.D.R.* ως «*Alarming Dispute in Revenue*», δηλαδή «Αιφνίδια Πτώση Εισοδήματος» (Θεοχάρης, 2015, σ.378), ενώ στην Ιταλία, οι δικηγόροι, πριν την επιτυχημένη εν τέλει εφαρμογή της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης, είχαν κινητοποιήσει μακρά αποχή από τα καθήκοντά τους¹⁰⁰.

Η διαμεσολάβηση αποτελεί θεσμό καινοφανή για τα ελληνικά δεδομένα και όπως στην πλειονότητα των περιπτώσεων, έτσι και εν προκειμένω η επιφυλακτικότητα και ο φόβος αίρεται με τη γνώση και την εξοικείωση. Και είναι αληθές ότι ο νομικός κόσμος στην Ελλάδα, στην πλειονότητά του, ούτε επαρκώς γνωρίζει, ούτε είναι εξοικειωμένος με τον θεσμό. Τούτο μάλιστα καταδείχθηκε και από τα πορίσματα της έρευνας του Σ.Ε.ΔΙ., σύμφωνα με τα οποία ποσοστό 63% των δικηγόρων και 57% των δικαστών, αντίστοιχα, δεν γνωρίζει τη διαμεσολάβηση (Π.Δ., Q.3, Q.21).

Επίσης, τη διαμεσολάβηση δεν γνωρίζουν ούτε οι Έλληνες φοιτητές των νομικών σχολών της χώρας, πολλώ δε μάλλον άλλων σχολών, αφού δεν διδάσκεται καν ως μάθημα

⁹⁸ <http://dikastis.blogspot.gr/2015/04/m.html?m=1>

⁹⁹ <http://www.opemed.gr/?p=1929>

¹⁰⁰ <http://www.altnewsletter.com/sample-articles/italy-attorneys-strike-new-adr-law.aspx>

(Π.Δ., Q.9), σε αντίθεση με ό,τι ισχύει σε άλλα κράτη-μέλη¹⁰¹. Περαιτέρω, ούτε οι Έλληνες δικαστές λαμβάνουν κάποια εκπαίδευση στη διαμεσολάβηση, οι δε δικαστές/μεσολαβητές δεν υποχρεούνται καν σε εκπαίδευση και διαπίστευση, αντίστοιχη με αυτή των διαμεσολαβητών (Θεοχάρης, 2015, σ.374).

Συνεπώς, αυτό που προέχει από πλευράς θεσμικών παρεμβάσεων για την εν τοις πράγμασι αξιοποίηση της διαμεσολάβησης στην Ελλάδα είναι η περισσότερο στοχευμένη προς τη νομική κοινότητα ενημέρωση και εκπαίδευσή της (Θεοχάρης, 2015, σσ.384-385 · Blohorn-Brenneur, 2016, σσ.58-59), ώστε η τελευταία με τη σειρά της να θέλει να ενημερώσει το ελληνικό κοινό (Ελληνικό Κέντρο Διαμεσολάβησης και Διαιτησίας, 2011). Τούτο μπορεί να επιτευχθεί μέσα από συντονισμένες δράσεις αρμοδίων φορέων, με τη συνδρομή/χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής¹⁰² (Π.Α.).

Ειδικά δε για τους δικηγόρους, πρέπει να καταδειχθεί η σημασία της διαμεσολάβησης, ως σπουδαίου νομικού εργαλείου (Walker and Smith, 2013), που θα αυξάνει τις επιλογές συνολικής επίλυσης μιας διαφοράς (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σσ.XI-XII), χωρίς κατ' ανάγκη να μειώνει το εισόδημά τους. Και τούτο διότι τόσο η ταχεία και ικανοποιητική για τα συμφέροντα των μερών επίλυση της διαφοράς, όσο και ο ουσιαστικός ρόλος που επιφυλάσσει ο νομοθέτης για τους δικηγόρους κυρίως κατά τη σύνταξη του συμφώνου διαμεσολάβησης αρκούν ώστε ο συμπαριστάμενος στη διαμεσολάβηση δικηγόρος να δύναται να αξιώσει -και μάλιστα άμεσα- μια ανάλογη της *win-win* επιλύσεως της διαφοράς αμοιβή.

Παράλληλα, αμφότεροι δικηγόροι και δικαστές, μέσα από την κατάλληλη ενημέρωσή τους, θα μπορούν να δουν τη διαμεσολάβηση ως μια νέα προοπτική επίλυσης της διαφοράς και ως μια επαγγελματική κατάρτιση τέτοια, που θα αναβαθμίζει τον ρόλο τους. Τότε μόνο θα δύναται να αποτελέσει αναπόσπαστο μέρος της νομικής κουλτούρας της χώρας, που θα συμβάλει στη διάδοση του θεσμού και θα επιφέρει την πολυπόθητη επιτάχυνση απονομής της ελληνικής δικαιοσύνης.

3.5 Η χρήση της διαμεσολάβησης προς επίτευξη κοινωνικής ειρήνης

Κατά τον Αριστοτέλη *«η άσκηση της δικαιοσύνης είναι η μεσότητα ανάμεσα στο να αδικεί κανείς και να αδικείται»*, ο δε δικαστής αποκαλείται και *«μεσάζων»* ή *«μεσίδιος»*,

¹⁰¹ <http://www.opemed.gr/?p=3188>

¹⁰² Study for an evaluation and implementation of Directive 2008/52EC 'the Mediation Directive', Final Report, 4.6 Recommendations, σ.80

δηλαδή διαιτητής/εγγυητής (Αρχαίοι Έλληνες Συγγραφείς, σσ.245,253)», στο πρόσωπο του οποίου αναζητείται μια μεσότητα. Επίσης, σύμφωνα με τον Γάλλο φιλόσοφο Paul Ricoeur, «απώτερος σκοπός της δικαστικής κρίσης πρέπει να είναι η αποκατάσταση της κοινωνικής ειρήνης» (Blohorn-Brenneur, 2016, σ.65). Μέσω, όμως, της δικαστικής οδού και άρα της αντιδικίας σπανίως επιτυγχάνεται αφενός μεν, η κατά τα ως άνω μεσότητα στην επίτευξη λύσεως, πολλώ δε μάλλον η -σύμφωνα με τον σκοπό της διαμεσολάβησης- «win-win» συμφωνία (Besemer, 2014, σ.14), αφετέρου δε, η κοινωνική ειρήνη στις σχέσεις των αντιδικούντων πλευρών.

Και τούτο όχι επειδή τυγχάνουν ανεπαρκή τα δικαστήρια ή δεν έχουν τέτοια πρόθεση, αλλά επειδή εκ της φύσεως της -ενώπιον τους δικονομικής διαδικασίας- δεν δύνανται να παρεκκλίνουν από την υπαγωγή της ένδικης διαφοράς σε κανόνες δικαίου, προκειμένου να αχθούν σε δικαιοδοτική κρίση (Blohorn-Brenneur, 2016, σσ.65-66). Απεναντίας, η διαμεσολάβηση έχει τέτοια δυναμική, ώστε να προσαρμόζεται στις κατ'ιδίαν ανάγκες και συμφέροντα έκαστου συμβαλλόμενου σε αυτή μέρους, επιλύοντας τη διαφορά ουσιαστικά και όχι τυπικά/δικονομικά. Για τον λόγο αυτό, συχνά υποστηρίζεται ότι η διαμεσολάβηση αδικείται «όταν την βλέπουμε ως λύση στα γεμάτα πινάκια των δικαστηρίων» (Συνήγορος, 2013, σ.56), παρορώντας τη σημαντική ωφέλειά της στη διαφύλαξη της κοινωνικής ειρήνης στις ανθρώπινες σχέσεις¹⁰³.

Τούτο το επιτυγχάνει η διαμεσολάβηση, αφού ο διαμεσολαβητής επιδιώκει να κτίσει γέφυρες μεταξύ των μερών, να αποκαταστήσει τυχόν μεταξύ τους ανισορροπία δυνάμεων, να αποκλιμακώσει, με τις τεχνικές στις οποίες εκπαιδεύεται, την μεταξύ τους ένταση (Fisher and Ury, 2012) και εν τέλει να προσανατολιστεί στην κατά το μέτρο του δυνατού ικανοποίηση των συμφερόντων τους (Blohorn-Brenneur, 2016, σσ.98-99), αποβλέποντας στη διατήρηση των μελλοντικών τους σχέσεων (Θεοχάρης, 2015, σσ.133-135).

Όλα δε τα ανωτέρω σκοπούνται επί τη βάσει της μη βίαιης επικοινωνίας (Blohorn-Brenneur, 2016, σσ.117-118), του διαλόγου και μιας άλλης νοοτροπίας στην επίλυση διαφορών, απέχουσα πόρρω από έχθρα και αντεκδικήσεις (Rosenberg, 2016, σσ.185-202 · Χαλανούλη, 2017). Σύμφωνα μάλιστα με την ως άνω μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής¹⁰⁴, προσδοκία της εφαρμογής της κοινοτικής Οδηγίας για τη διαμεσολάβηση στην Ελλάδα είναι -περά από την ποιότητα και ταχύτητα στην απονομή δικαιοσύνης- η

¹⁰³ <http://sedi.gr/index.php/el/news-el/members-articles-el/52-o-rolos-tis-diamesolavisis-sti-diasosi-ton-synaisthimaton-kai-tis-koinonikis-eirinis>

¹⁰⁴ Study for an evaluation and implementation of Directive 2008/52EC 'the Mediation Directive', National Report for Greece, σ.44

διαμόρφωση μιας περισσότερο συναινετικής και διαπραγματευτικής κουλτούρας στην ελληνική κοινωνία (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σ.70).

Υπό το ανωτέρω πρίσμα, σήμερα μπορούμε να ομιλούμε για μια *lato sensu* χρήση της διαμεσολάβησης σε πολλούς τομείς της κοινωνικής ζωής (*community mediation*)¹⁰⁵, στις οικογενειακές σχέσεις (*family mediation*) (Εταιρεία Οικογενειακού Δικαίου, 2014), στον εργασιακό χώρο (*workplace mediation*) (Goldsmith, 2014, σ.337), στα σχολεία (*peer mediation*) (Αρτινοπούλου, 2010), στον τομέα της επανορθωτικής δικαιοσύνης σε ελαφρά ποινικά αδικήματα (*victim/offender programs*)¹⁰⁶ (Θάνος, 2011), στις γειτονιές και στις κοινότητες¹⁰⁷, σε συγκρούσεις ένεκα πολιτισμικών διαφορών^{108, 109} (Besemer, 2014, σ.186), σε πολιτικές συγκρούσεις, έως και σε διεθνείς συγκρούσεις και εμφυλίους πολέμους¹¹⁰ (Besemer, 2014, σ.163-164).

Στη χώρα μας, ειδικότερα, διαμεσολαβητική δράση έχουν αναλάβει Μ.Κ.Ο. σε γειτονιές με πολλούς μετανάστες και κέντρα υποδοχής μεταναστών. Επίσης, Ο.Τ.Α. συνεργάζονται με φορείς παροχής διαμεσολάβησης για την ειρηνική επίλυση διαφορών μεταξύ δημοτών. Ακόμη, όλο και περισσότερα σχολεία στη χώρα, δημόσια και ιδιωτικά, εφαρμόζουν πιλοτικά προγράμματα σχολικής διαμεσολάβησης, όπου διαμεσολαβητές εκπαιδεύουν μαθητές, ώστε αυτοί με τη σειρά τους να ασκήσουν διαμεσολαβητικό ρόλο μεταξύ των συμμαθητών τους για την πρόληψη/επίλυση σύγκρουσης (Αρτινοπούλου, 2010).

Σε όλες τις ανωτέρω περιπτώσεις, τηρουμένων των αναλογιών, στόχος της διαμεσολάβησης είναι αφενός μεν «να οριοθετήσει και να επιλύσει τη σύγκρουση», αφετέρου δε «να δράσει προληπτικά, προκειμένου να μειωθεί η εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς μέσα στο πλαίσιο της κοινότητας και τελικά της ευρύτερης κοινωνίας» (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σσ.76-77). Ειδικότερα, στην περίπτωση της κοινωνικής διαμεσολάβησης (*community mediation*), πρέπει να σημειωθεί ότι επικεντρώνεται στις ανθρώπινες σχέσεις και στη μελλοντική διατήρησή τους, προλαμβάνοντας φαινόμενα βίας μεταξύ ατόμων/ομάδων/κοινοτήτων και επιλύοντας τις διαφορές μέσα από την ουσιαστική επικοινωνία και τον διάλογο¹¹¹. Εν προκειμένω, η ικανοποίηση των αναγκών προς το κοινό

¹⁰⁵ <http://www.opemed.gr/?p=2983>

¹⁰⁶ <http://www.opemed.gr/?p=2617>

¹⁰⁷ <http://www.opemed.gr/?p=2591>

¹⁰⁸ <http://www.opemed.gr/?p=2802>

¹⁰⁹ <http://www.opemed.gr/?p=2702>

¹¹⁰ <http://www.opemed.gr/?p=3194>

¹¹¹ <http://artofmediation.gr/?p=850&lang=el>

καλό («*satisfaction story*»), αποτελεί το κλειδί στην ουσιαστική και αποτελεσματική επίλυση του προβλήματος (Blohorn-Brenneur, 2016, σ.26 · Besemer, 2014, σ.191).

Η διαδικασία που εφαρμόζεται στην κοινωνική διαμεσολάβηση από τους συντονιστές διαλόγων/διαμεσολαβητές, δεν αφορά σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, οι οποίες υπάγονται στον Ν.3898/2010 και στις διατάξεις του ΚΠολΔ, όπως αναπτύχθηκε ανωτέρω στο 1^ο κεφάλαιο¹¹². Όμως, ισχύουν και σε αυτή οι ίδιες αρχές της διαμεσολαβητικής διαδικασίας, όπως η αμεροληψία και ουδετερότητα από πλευράς διαμεσολαβητών, η εμπιστευτικότητα σε όλα τα στάδια της διαδικασίας, η τήρηση του απορρήτου από όλους τους εμπλεκόμενους σε αυτή, η ευθυδικία και η επίτευξη *win-win* λύσης από τα ίδια τα μέρη, με τη βοήθεια του διαμεσολαβητή (Χαλανούλη, 2017).

Αυτή η ευρεία χρήση της διαμεσολάβησης αντιμετωπίζει με έναν ριζοσπαστικό τρόπο την έννοια της σύγκρουσης, αποφορτίζοντάς την από την αρνητική χροιά της (Besemer, σ.65, 2014 · Blohorn-Brenneur, 2016, σ.23). Ως συνυφασμένη με την ανθρώπινη φύση, η σύγκρουση, εφόσον τη διαχειριστούμε σωστά, μπορεί να γίνει δημιουργική και να «γεννήσει» λύσεις και προοπτικές αρμονικής κοινωνικής συνύπαρξης (Rosenberg, 2016, σσ.185-194), που θα αντανακλούν, πέρα από τον βαθμό πολιτισμού, και τα δημοκρατικά ιδεώδη και ενός τόπου.

Στη χώρα μας τούτο καθίσταται ιδιαίτερα επιτακτικό και επίκαιρο, εν όψει των απότομων προσαρμογών, τις οποίες θα πρέπει να υποστεί αλλά και να υποστηρίξει η ελληνική κοινωνία, λόγω της προσφυγικής κρίσης, της ραγδαίας εισδοχής μεταναστών και της ανάγκης διαχείρισης -με δημιουργικό τρόπο- της πολιτισμικής ετερότητας. Η διαπολιτισμική διαμεσολάβηση στον τομέα αυτό έχει να συνδράμει τα μάλα¹¹³.

Εξάλλου, ακόμη και εάν η διαμεσολάβηση δεν επιτύχει τελικώς την επίλυση μιας διαφωνίας/διαφοράς/σύγκρουσης μεταξύ ανθρώπων, κοινοτήτων, λαών, σε κάθε περίπτωση θα έχει διδάξει τον ειρηνικό τρόπο διευθέτησης της έριδος μέσα από την ενσυναίσθηση και την κατανόηση της θέσης του άλλου (Goldsmith, 2014, σσ.49-81). Τι πιο σημαντικό για ένα βήμα προς την αποβολή του δογματισμού, τη συμφιλίωση, τη συναίνεση, την επίλυση της σύγκρουσης (Besemer, σ. 18, 2014), την ειρήνη !

3.6 Ανακεφαλαίωση

Η διαμεσολάβηση προάγει τον φιλικό διακανονισμό των διαφορών, δημιουργώντας

¹¹² <http://metaplasia.org/socialmediation>

¹¹³ <http://www.opemed.gr/?p=2425>

παράλληλα μία ισόβαθμη σχέση με το παραδοσιακό σύστημα απονομής της δικαιοσύνης (άρθρο 1 Κοινοτικής Οδηγίας 2008/52/EK, Επίσημη Εφημερίδα Ε.Ε. L136/6/24.05.2008), λειτουργώντας συμπληρωματικά προς αυτό και καλύπτοντας τα αδύναμα σημεία του¹¹⁴ (Θεοχάρης, 2015, σσ.40-41).

Για τον λόγο αυτό, επ' ουδενί δεν έρχεται, ούτε και μπορεί να αντικαταστήσει τη διευθέτηση μιας διαφοράς από τον φυσικό δικαστή (Αιτιολογική Έκθεση Ν.3898/2010, Α. Γενικά-Επί της αρχής), πολλώ δε μάλλον όταν από τη φύση της η επίλυση της διαφοράς επιδέχεται μόνο δικαιοδοτική κρίση ή όταν απαιτείται, κατ' επιλογή των μερών, η παραγωγή δεδικασμένου (Αντωνέλος και Πλέσσα, 2014, σ.78).

Εν τούτοις, η ευρεία χρήση και αξιοποίησή της, όπου επιτρέπει ο νόμος και ενδείκνυται για λόγους εχεμύθειας, εξοικονόμησης χρόνου και κόστους, διατήρησης μελλοντικών σχέσεων κ.α., είναι βέβαιο ότι και θα αποσυμφορήσει το δικαστικό μας σύστημα και θα διαφυλάξει σε μια ισορροπία και εν ειρήνη τις ανθρώπινες σχέσεις, με απώτερη ωφέλεια την ανάπτυξη, οικονομική και πολιτισμική.

Τα παραδείγματα πολλών κρατών-μελών και οι νομοθετικές τους πρωτοβουλίες για την προώθηση της διαμεσολάβησης στις έννομες τάξεις τους μπορούν να εμπνεύσουν και τους αρμόδιους φορείς στη χώρα μας προς επίτευξη της ανωτέρω διττής και πολυσήμαντης ωφέλειας από τη χρήση του θεσμού. Η συμβολή της νομικής κοινότητας προς τον σκοπό αυτό είναι καθοριστική για την επιτυχία του όλου νομοθετικού εγχειρήματος, καθώς είναι αυτή που θα πρέπει να προτείνει και να συμπαρασύρει στη διαμεσολαβητική διαδικασία τους πολίτες, τις επιχειρήσεις, την κοινωνία.

¹¹⁴ <http://www.opemed.gr/?p=1759>

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η διαμεσολάβηση εντάχθηκε δια νόμου στην ελληνική έννομη τάξη το 2010 (Ν.3898/2010) λόγω της δέσμευσης της χώρας μας, ως κράτους-μέλους της Ε.Ε., να υλοποιήσει το επιδιωκόμενο από την κοινοτική Οδηγία 2008/52/ΕΚ αποτέλεσμα (Σαχπεκίδου, 2011, σ.462), δηλαδή τη «*διασφάλιση καλύτερης πρόσβασης στη δικαιοσύνη...*» με τη «*..δημιουργία ισόρροπης σχέσης μεταξύ της διαμεσολάβησης και των δικαστικών διαδικασιών*». Η πορεία που ακολούθησε η Ελλάδα από το 2010 έως σήμερα με σκοπό την εναρμόνιση της Οδηγίας αυτής στην ελληνική νομική και κοινωνική πραγματικότητα υπήρξε μακρά, αλλά και εξελικτική.

Σήμερα, αφενός η διάδοση και η επιτυχής εφαρμογή του θεσμού σε χώρες του εξωτερικού σε επίπεδο τόσο διασυνοριακών όσο και εγχώριων διαφορών, αφετέρου η υπερφόρτωση των ελληνικών δικαστηρίων και η ενώπιον αυτών χρονοβόρα και κοστοβόρα εκκρεμοδικία, ευαισθητοποίησε τους αρμόδιους εθνικούς φορείς, δημόσιους και ιδιωτικούς, προς την ανάγκη εφαρμογής στην πράξη αυτής της εναλλακτικής μεθόδου επίλυσης διαφορών.

Η διαμεσολάβηση έχει πραγματοποιηθεί στη χώρα μας σε πολύ περιορισμένη κλίμακα σε αστικές και εμπορικές διαφορές και σε ευρύτερη κλίμακα από την ανεξάρτητη αρχή του Συνηγόρου του Καταναλωτή και του Τραπεζικού Διαμεσολαβητή. Η ενημέρωση του συνόλου της νομικής κοινότητας σχετικά με τις δυνατότητες της διαμεσολάβησης είναι αναγκαία για την ένταξη αυτής στη νομική της κουλτούρα, με στόχο τη διάδοση του θεσμού στην ελληνική κοινωνία. Σε κοινωνικό/διαπολιτισμικό επίπεδο, χρήση της διαμεσολάβησης *lato sensu* έχει επιχειρηθεί, ομοίως σε περιορισμένη κλίμακα, στην πρόληψη/επίλυση συγκρούσεων από φορείς προώθησης του θεσμού και Μ.Κ.Ο.

Λίαν προσφάτως και με δειλά βήματα αρχίζει να αξιοποιείται ο θεσμός της διαμεσολάβησης στην εξωδικαστική ρύθμιση οφειλών επιχειρήσεων και ελευθέρων επαγγελματιών, όχι τόσο σύμφωνα με το γράμμα του Ν.3898/2010, αισίως, όμως, κατά το πνεύμα των εναλλακτικών μεθόδων επίλυσης διαφορών, μέσω του διαλόγου, της διαπραγμάτευσης και της συναίνεσης και -όπως στη διαμεσολάβηση- με τη βοήθεια ενός ουδέτερου τρίτου. Επίσης, η θεσμοθέτηση υποχρεωτικής προσφυγής σε διαμεσολάβηση, ως προστάδιο της δικαστικής διευθέτησης σε κάποια είδη διαφορών καθώς και η επέκταση της κοινοτικής Οδηγίας και σε διοικητικές υποθέσεις, δεν φαίνεται να βρίσκεται εκτός ελληνικής πραγματικότητας.

Αναντίρρητα, απέχουμε παρασάγγας από την ιδεατή ισόρροπη σχέση μεταξύ θεσμού και δικαστικής διαδικασίας, ως πρωταρχικό στόχο της κοινοτικής Οδηγίας για την καλύτερη πρόσβαση στη δικαιοσύνη (2008/52/EK εδ.5, άρθρο 1), αλλά και ως εθνική πολιτική με τον Ν.3898/2010 για την αποσυμφόρηση των ελληνικών δικαστηρίων και την κοινωνική ειρήνη (Αιτιολογική Έκθεση Ν.3898/2010, Α΄ Γενικά-Επί της Αρχής).

Ωστόσο, μια ευρεία χρήση της διαμεσολάβησης στην επίλυση διαφορών και συγκρούσεων έχει ανεκτίμητα οφέλη σε μια κοινωνία, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Μεσοπρόθεσμα, ως προς την επιτάχυνση απονομής δικαιοσύνης και τη μείωση γραφειοκρατίας και δημοσίων δαπανών, μακροπρόθεσμα, ως προς την ανάπτυξη και -το κυριότερο- την εδραίωση ειρήνης και κουλτούρας συμφιλίωσης. Για τους λόγους αυτούς και πολλούς ακόμα «στην Ελλάδα δεν έχουμε πια την πολυτέλεια να χάσουμε την ευκαιρία αυτή της διαμεσολάβησης» (Συνήγορος, 2013, σσ.52-56).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα Α

Study for an evaluation and implementation of Directive 2008/52EC 'the Mediation Directive', Final Report, Original version: 17/10/2013, Updated version: 16/3/2016

Final Report
Mediation formatted.

Παράρτημα Β

Study for an evaluation and implementation of Directive 2008/52EC ‘the Mediation Directive’, National Report for Greece, Original version: 15/02/2013, Updated version: 20/1/2016

EL National report
2015 2016 update cle

Παράρτημα Γ

Report from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic Committee on the application of Directive 2008/52EC of the European Parliament and of the Council on certain aspects of mediation in civil and commercial matters

1_EN_ACT_part1_v3
_adopted.doc

Παράρτημα Δ

Online Έρευνα Απρίλιος/Μάιος 2017 «Αξιολόγηση & Προοπτικές της διαμεσολάβησης στην Ελλάδα» Σ.Ε.ΔΙ.

SURVEY REPORT
final-GR.pdf

Παράρτημα Ε

The 2017 EU Justice Scoreboard

justice_scoreboard_
2017_en.pdf

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Αντωνέλος, Σ. και Πλέσσα, Ε. (2014). *Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη.

Απαλαγάκη, Χ. (2016, Νοέμβριος). *Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας Ερμηνεία κατ' άρθρο. 1, 4η*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Αρτινοπούλου, Β. (2010). *Η σχολική διαμεσολάβηση, Εκπαιδεύοντας τους μαθητές στη διαχείριση της βίας και του εκφοβισμού*. Νομική Βιβλιοθήκη.

Αρχαίοι Έλληνες Συγγραφείς, Κλασική Βιβλιοθήκη. (1993). *Αριστοτέλους Ηθικά Νικομάχεια*. (Β. Μόσκοβης, Επιμ.) Α'. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Besemer, C. (2014). *Διαμεσολάβηση Μεσολάβηση σε Συγκρούσεις*. (Θ. Αγγελίδης, Μεταφρ.) Θεσσαλονίκη: Αντιγόνη Κέντρο Πληροφόρησης.

Blohorn-Brenneur, B. (2016). *Η Διαμεσολάβηση για όλους*. (Σ. Αντωνέλος, Μεταφρ.) Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη.

Goldsmith, C. and Goldsmith, J. (2014). *Επίλυση Συγκρούσεων στον Χώρο Εργασίας*. (Δ. Γαβριήλ, Επιμ. & Δ. Γαβριήλ, Μεταφρ.) Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Ελληνικό Κέντρο Διαμεσολάβησης και Διαιτησίας. (2011). *Η διαμεσολάβηση στις αστικές και εμπορικές διαφορές, Πρακτικά συμπεράσματα του διεθνούς σεμιναρίου "Αστική και Εμπορική διαμεσολάβηση στις διασυνοριακές διαφορές"*. (Ι. Αναστασοπούλου, Επιμ.) Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. *L 136/24.5.2008.Οδηγία 2008/52/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 2008 για ορισμένα θέματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις*.

Εταιρεία Οικογενειακού Δικαίου. (2014). *Δικονομικά Ζητήματα στο Οικογενειακό Δίκαιο*. Αθήνα : Νομική Βιβλιοθήκη.

Ευρωπαϊκός Κώδικας Δεοντολογίας. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L136/24.5.2008, Εισηγητική Έκθεση, Άρθρο 17.

Hague, R. and Harrop, M. (2011). *Συγκριτική Πολιτική και Διακυβέρνηση*. (Γ. Κωνσταντινίδης, Επιμ. & Γ. Χρηστίδης, Μεταφρ.) Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική Επιστημονική Βιβλιοθήκη.

Θάνος, Θ. (2011). *Η διαμεσολάβηση στο σχολείο και την κοινωνία*. Αθήνα: Πεδίο.

- Θεοχάρης, Δ. (2015). *Η Διαμεσολάβηση ως μέσο εναλλακτικής επίλυσης διαφορών*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Κανελλόπουλος, Π. (2010). Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης - Συνθήκη της Λισσαβόνας. 5η . Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη.
- Λαδή, Σ. και Νταλάκου, Β. (2008). *Δημόσια Διοίκηση και Πολιτική* (Τόμ. Α Εισαγωγή στη Δημόσια Διοίκηση και Δημόσια Πολιτική). Πάτρα: ΕΑΠ.
- Μασουράκης, Μ., Μητσόπουλος, Μ. και Πρίντσιπας, Θ. (2017, Ιούνιος 14). Special Report Απονομή Δικαιοσύνης ΣΕΒ. *Οικονομία & Επιχειρήσεις* (08), σσ. 1-12.
- Μπούκας, Δ. (2017, Αύγουστος 19). *Αξία* .
- Ορφανίδης, Γ. (2006, Οκτώβριος 1). Εναλλακτικές Μορφές Επίλυσεως Διαφορών - Συμφιλίωση Διαμεσολάβηση. *Δ.Α.Ε. & Ε.Π.Ε.*
- Rosenberg, M. (2016). *Μη βίαιη επικοινωνία - Η γλώσσα της καρδιάς* (Α΄ εκδ.). (Γ. Τσιτσιρίγκος, Μεταφρ.) Βόλος: Κοντύλι.
- Σαχπεκίδου, Ε. (2011). *Ευρωπαϊκό Δίκαιο . Β΄*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη.
- Σκορδάκη, Β. (2012). *Η διαμεσολάβηση μέσα από τον νόμο 3898/2010 - Μία μέρα διαμεσολάβησης*. Αθήνα.
- Stulberg, J. and Love, L. (2014). *Ο ουδέτερος τρίτος*. (Μ. Ορφανού, Επιμ., & Μ. Ορφανού, Μεταφρ.) Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Συνήγορος. (2013, Ιούλιος-Αύγουστος). Συνέντευξη Δ.Τριανταφύλλου - Μ.Schonewille. *Συνήγορος Το σύγχρονο περιοδικό για τον νομικό & την επιχείρηση* (98), σ. 56.
- Συνήγορος. (2010). *Συνήγορος Το σύγχρονο περιοδικό για τον νομικό & την επιχείρηση* (81/2010), σ. 72.
- ΦΕΚ Α΄211/16.12.2010. *Αιτιολογική Έκθεση Ν. 3898/2010*.
- ΦΕΚ Α΄211/16.12.2010. Ν.3898/2010. Αθήνα.
- ΦΕΚ Β΄2824/14.12.2011. Υ.Α. 109088/12.12.2011, *Θέσπιση Κώδικα Δεοντολογίας διαπιστευμένων διαμεσολαβητών και Καθορισμός κυρώσεων για παραβάσεις αυτού*.
- Χαλανούλη, Χ. (2017). *Η διαμεσολάβηση ως οδός της ευθυδικίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης.
- Χαμηλοθώρης, Ι. (2000). *Εναλλακτικοί Τρόποι Επίλυσης των Ιδιωτικών Διαφορών*. Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Ξενόγλωσση

- Berger, P. and Luckman, T. (1975). *The Social Construction of Reality: A Treatise on the Sociology of Knowledge*. Harmondsworth, Middx: Penguin Books.
- Elmore, R. (1979). *Backward Mapping*. Political Science Quarterly.
- Fisher, R. and Ury, W. (2012). *Getting to yes* (2nd). United Kingdom: Penguin Books.
- Haas, P. (1992). "Introduction: Epistemic Communities an International Policy Coordination". *International Organization*.
- Higgott, R. (1999). "Economic, Politics and (International) Political Economy: The Need for a Balanced Diet in an Era of Globalization". *New Political Economy*.
- Knill, C. (2001). *The Europeanisation of National Administrations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lindblom, C. (1959). "The Science of Muddling Through", *Public Administration Review*.
- Lukes, S. (1974). *Power: A Radical View*, London: Macmillan.
- Moore, C. (2014). *The Mediation Process* (4th εκδ.). San: Jossey-Bass.
- Parsons, W. (1995). *Public Policy*, Cheltenham and Lyme: Edward Elgar.
- Sabatier, P. (1986). "Top-down and Bottom-up Approaches to Implementation Research: A Critical analysis and Suggested Synthesis". *Journal of Public Policy*.
- Schonewille, M. (2009). *Toolkit Generating Outcomes*. The Hague: Sdu Uitgevers.
- Ury, W. (2007). *Getting past No: Negotiating in Difficult Situations*. New York: Bantam Books.
- Vedung, E. (2006). "Evaluation Research". In: G. Peters & J. Pierre, *Handbook of Public Policy*, London: Sage.
- Walker, S. and Smith, D. (2013). *Advising and representing clients at mediation*. Widly, Simmonds & Hill Publishing.

Διαδικτυακοί Τόποι / Ιστοσελίδες

<http://www.kathimerini.gr/918594/article/epikairothta/ellada/diamesolavhsh-sta-xartia>

[Πρόσβαση 16 Ιουλίου 2017]

<http://www.thessaloniki-lawfirm.gr/view-new.asp?ItemID=74&ns=1&Ngpcid=1>

[Πρόσβαση 18 Ιουλίου 2017]
<http://sedi.gr/index.php/el/news-el/members-articles-el/52-o-rolos-tis-diamesolavisis-sti-diasosi-ton-synaisthmaton-kai-tis-koinonikis-eirinis> [Πρόσβαση 9 Αυγούστου 2017]
<https://www.dboukas.gr/arthra-sinenteukseis/diamesolavisi-pro-ton-pylon-kai-omompori> [Πρόσβαση 21 Αυγούστου 2017]
<http://sedi.gr/index.php/el/news-el/initiative-el/76-apotelesmata-tis-erevnas-tou-sedi-gia-ti-diamesolavisi> Ανάκτηση από info@sedi.gr [Πρόσβαση 26 Αυγούστου 2017]
<http://blog.amandabucklow.co.uk/2010/02/04/the-third-party-why-mediators-add-value/>
[Πρόσβαση 6 Σεπτεμβρίου 2017]
<http://dikastis.blogspot.gr/2015/04/m.html> [Πρόσβαση 7 Σεπτεμβρίου 2017]
<http://www.kathimerini.gr/918641/article/epikairothta/politikh/ta-pragmatika-provlhmataths-dikaiosynhs> [Πρόσβαση 7 Σεπτεμβρίου 2017]
http://www.sev.org.gr/Uploads/Documents/50374/SPECIAL%20REPORT_14_6_2017.pdf
[Πρόσβαση 20 Σεπτεμβρίου 2017]
http://ec.europa.eu/newsroom/document.cfm?doc_id=43918 [Πρόσβαση 21 Σεπτεμβρίου 2017]
<http://www.hba.gr/5Ekdosis/UplPDFs/sylltomos14/563-574%20Fortsakis%202014.pdf>
[Πρόσβαση 21 Σεπτεμβρίου 2017]
http://ec.europa.eu/justice/effective-justice/files/justice_scoreboard_communication_en.pdf
[Πρόσβαση 21 Σεπτεμβρίου 2017]
<http://www.kathimerini.gr/928005/article/epikairothta/ellada/enisxyetai-o-desmos-ths-e3wdikastikhs-diamesolavhshs?platform=hootsuite> [Πρόσβαση 26 Σεπτεμβρίου 2017]
<http://www.lawnet.gr/news/tropopoiiseis-nomoparaskeuastiki-epitropi-gia-tin-metarru8misi-tis-diamesolabisis-36987.html>
<https://www.promediate.co.uk/mediation-directive-eu-parliament-pushes-forward/>
[Πρόσβαση 27 Σεπτεμβρίου 2017]
<http://www.altnewsletter.com/sample-articles/italy-attorneys-strike-new-adr-law.aspx>
[Πρόσβαση 28 Σεπτεμβρίου 2017]
<http://www.adrcenterinternational.com/adr-project/mediation-training-project-in-greece/>
<http://www.diamesolavisi.gov.gr/>
<http://www.opemed.gr/>
<http://sedi.gr/index.php/el/>
<http://www.hellenic-mediation.gr/>
<http://artofmediation.gr/?p=850&lang=el>

<http://metaplasia.org/socialmediation>